

MANUAL PENTRU VIZITATORI ȘI LUCRĂTORII SPECIALIZAȚI ÎN CENTRELE DE PRIMIRE ȘI DETENȚIE

**Anna Marie Gallagher
Helen Ireland
Naboth Muchopa**

**Publicat de Serviciul Iezuiților pentru Refugiați din Europa
Rue du Progres, 333/2
B-1030 Bruxelles
Belgia
<http://www.jrseurope.org>
<http://www.accompanydetainees.org>
Ianuarie 2006**

Proiect sprijinit de Fondul European pentru Refugiați

Unele materiale pot fi reproduse parțial sau în totalitate din *Manual pentru persoanele care se îngrijesc de nevoile refugiaților și solicitanților de azil aflați în detenție și în Centre de primire*, cu condiția menționării autorilor:

JRS, AVID și Biserica Metodistă din Marea Britanie

Informațiile privitoare la chestiuni psiho-sociale și la conștiința apartenenței culturale au fost preluate în mare parte din *Manualul AVID pentru Vizitatori* (ediția a patra).

Informații cu privire la conștiința apartenenței culturale au fost luate și din *Strangers No More – Transformation Through Racial Justice* (Biserica Metodistă din Marea Britanie 2001).

**Traducere în limba română: Monica Broșteanu
Lectori: Mihai Benchea, Valeria Budău, Luc Duquenne
Tehnoredactare: Cornel Bindea**

MANUAL PENTRU VIZITATORI ȘI LUCRĂTORII SPECIALIZAȚI ÎN CENTRELE DE PRIMIRE ȘI DETENȚIE

Cuprins

Mulțumiri	5
Glosar de termeni	7
Abrevieri	12
Introducere	
(i) Scopul formării și al manualului	13
(ii) Unde sunt deținuți refugiații, solicitanții de azil și migranții și câtă vreme?	
(iii) Statistici privind detenția administrativă a refugiaților, solicitanților de azil și migranților	
(iv) Detenția ca instrument de descurajare	
(v) Probleme de asistență juridică	
(vi) Coaliția internațională privind detenția refugiaților, solicitanților de azil și migranților	
Capitolul I – Cadrul legal: primirea refugiaților și a solicitanților de azil	
1.1 Care e definiția standardelor de primire?	16
1.2 Cui i se aplică standardele și unde se aplică ele?	16
1.3 Ce anume constituie standarde de primire adecvate conform legii?	
(i) Introducere	16
(ii) Ce condiții de primire ar trebui oferite refugiaților, solicitanților de azil și/sau migranților la sosirea acestora?	
(iii) Informații și consiliere juridică	18
(iv) Refugiații, solicitanții de azil și migranții au dreptul la libertate de mișcare?	
(v) Ce documentație trebuie să aibă refugiații și solicitanții de azil câtă vreme cazul lor se află în lucru?	21
(vi) Ce asistență ar trebui să ofere statele refugiaților, solicitanților de azil și migranților?	21
(vii) Ce standarde de locuințe sau cazare ar trebui să li se ofere?	22
(viii) Ce drepturi au refugiații, solicitanții de azil și migranții în privința îngrijirii medicale?	23
(ix) Au refugiații și solicitanții de azil dreptul la educație sau la formare profesională?	24
(x) Pot refugiații și solicitanții de azil să aibă acces la angajare în muncă?	24
(xi) Tratarea grupurilor cu nevoi speciale	25

Capitolul II – Cadrul legal: Deținerea refugiaților, solicitanților de azil și migranților		
2.1	Introducere	28
2.2	Recomandări pentru state aflate sub legile internaționale și regionale privitoare la deținerea refugiaților, solicitanților de azil și migranților	29
2.3	Ce drepturi au refugiații, solicitanții de azil și migranții?	32
	(i) Cum trebuie să garanteze guvernul ca dreptul la azil să fie respectat în contextul deținerei?	32
	(ii) De ce proceduri de siguranță dispun refugiații, solicitanții de azil și migranții în legătură cu deținerea lor?	34
	(iii) Condiții de deținere – fără tortură, fără tratament inuman sau degradant	35
	(iv) Condiții de deținere – dreptul la tratament omenos și la respect pentru demnitatea inerentă a persoanei	
	(v) Există organisme sau instituții care monitorizează chestiunile legate de deținere?	
	(a) Grupul de Lucru al ONU privind deținerea arbitrară	40
	(b) Comitetul European pentru prevenirea torturii și a tratamentelor punitive inumane sau degradante	42
 Capitolul III – Chestiuni psiho-sociale		
3.1	Introducere	43
3.2	Primele vizite	44
3.3	Deprinderi de ascultare	44
	(i) Compasiune, identificare și empatie	45
	(ii) Sprijin pentru vizitatori	46
	(iii) Granițe	46
	(iv) Confidențialitate	46
3.4	Problemele psihologice din deținere și depresia	46
	(i) Ce e depresia?	46
	(ii) Care sunt simptomele depresiei?	47
	(iii) Anxietatea	48
	(iv) Ce ajutor trebuie dat în situații de depresie	48
3.5	Sinuciderea și automutilarea	49
3.6	Stresul post-traumatic	50
3.7	Greva foamei	52
 Capitolul IV – Sensibilitatea culturală		
4.1	Introducere	54
4.2	Conștiința diferențelor culturale	55
4.3	Câteva elemente de avut în vedere pentru a manifesta sensibilitate culturală	57
4.4	Unele lucruri de bază ce trebuie avute în vedere când se lucrează cu oameni proveniți din culturi diferite	57
4.5	Ce este șocul cultural?	58

4.6	Câteva chestiuni de luat în seamă la examinarea propriului mediu cultural	58
-----	---	----

Anexe

Anexa A	- Lista instrumentelor internaționale relevante	59
Anexa B	- Lista instrumentelor europene relevante	64
Anexa C	- Liniile directoare ale Înalțului Comisariat ONU pentru Refugiați (UNHCR)	
Anexa D	- Chestionar model WGAD	
Anexa E	- Listă de verificare a standardelor de detenție	

Mulțumiri

Ideea care a dus ulterior la crearea *Proiectului de formare pentru persoanele care se îngrijesc de nevoile refugiaților și solicitanților de azil aflați în detenție și în Centre de Primire (Proiectul de Formare pentru Detenție)* s-a dezvoltat după multe discuții și convorbiri între JRS Europa, personalul specializat din fiecare țară, reprezentanți ai altor organizații neguvernamentale (ONG), personalul guvernamental din întreaga Europă și foști deținuți, cu privire la nevoia de mai multă informație și formare pe probleme ce-i privesc pe refugiați, pe solicitanții de azil și pe migranții forțați închiși în centre de detenție sau cazați în centre de primire din Europa. Așadar, Proiectul de Formare pentru Detenție e rezultatul eforturilor lor de a se îngriji mai bine de nevoile refugiaților, solicitanților de azil și migranților care ajung în țările noastre. În calitate de coordonator de proiect, vreau să mulțumesc Serviciului Iezuit pentru Refugiați din Europa, personalului și voluntarilor acestui serviciu din diversele țări, care au organizat atât de bine această formare și au participat la ea (JRS România, JRS Marea Britanie, JRS Belgia, JRS Malta, JRS Slovenia, JRS Italia), și numeroșilor participanți care au frecventat sesiunile și au participat activ la ele, personalului atât guvernamental cât și non-guvernamental. Acest manual este, în mare parte, rezultatul contribuțiilor lor entuziaste și pozitive în timpul celor șase stagii de formare.

Pe lângă mulțumirile exprimate celor care au participat la sesiuni, doresc să le mulțumesc și formatorilor. Helen Ireland, coordonatoarea AVID, și-a împărtășit anii de experiență în vizitarea celor deținuți, în identificarea nevoilor lor psihologice și în oferirea de ajutor pentru organizarea de grupuri de vizitatori pe tot teritoriul Marii Britanii. Sesiunile ei au reflectat această experiență și le-au furnizat participanților cunoștințe practice și teoretice legate de aceste subiecte foarte importante. Naboth Muchopa, Secretar al Comitetului de Justiție al Bisericii Metodiste din Marea Britanie, a condus grupurile în discuții vii și antrenante despre cultură și rasă. El și-a împărtășit experiența îndelungată în acest domeniu, călăuzindu-i pe participanți spre o înțelegere și o abordare mai sensibilă a diferitelor culturi.

Doresc să le mulțumesc și formatorilor pentru acest program din Italia: lui Christopher Hein, Directorul Consiliului Italian pentru Refugiați, lui Carlo Bracci, Președintele Asociației Doctorilor Împotriva Torturii, precum și Sorei Eugenia Bonetti de la Uniunea Italiană a Superiorilor Majori. Călduroase mulțumiri și lui David Rhys Jones de la Fundația Medicală pentru Îngrijirea Victimelor Torturii, care și-a oferit gratuit serviciile în timpul formării din Marea Britanie pentru a da explicații despre cadrul legal național.

Pe lângă formatori, vreau neapărat să menționez contribuția Evei Lester, multă vreme avocată în lumea refugiaților și a migrației, pentru evaluarea ei profesională și utilă a proiectului.

Vreau să menționez în mod deosebit sprijinul personalului de la JRS Europa, mai ales al Carolei Jimenez, care au răspuns la întrebări, la preocupări și solicitări cu umor și eficacitate. Succesul acestui proiect se datorează și muncii lor discrete, de culise. O mulțumire specială lui Lucas Kratochvil pentru proiectarea și înființarea site-ului web al

proiectului și lui Alice Kennedy pentru întreținerea site-ului în timpul formărilor. De asemenea, corectura, comentariile și editările Manualului de către colegii de la JRS Stefan Kessler, Shana Mongwanga, Christophe Renders, Melanie Teff și Louise Zanre sunt foarte mult apreciate.

În sfârșit, un lucru nu mai puțin important, în numele Proiectului de Formare pentru Detenție, aș vrea să mulțumesc Fondului European pentru Refugiați pentru finanțarea și sprijinirea acestui proiect atât de necesar. Și, după cum au spus majoritatea celor care au luat parte la sesiuni, încurajăm FER să sprijine și în viitor proiecte de formare de acest fel pentru a îmbunătăți primirea și găzduirea mulțimii de refugiați și solicitanți de azil care vin în Europa și caută ocrotire.

Anna Marie Gallagher
Coordonatoarea Proiectului de Formare pentru Detenție
Consultant al Serviciului Iezuit pentru Refugiați
anna@comunicacionglobal.com

15 ianuarie 2006

Glosar de Termeni

Acord de reprimire: Acord între state cu privire la procedurile de returnare a non-cetățenilor aflați în situație ilegală spre țările de origine sau de tranzit.

Acordul Schengen: Acord interguvernamental semnat în 1985 pentru a crea o zonă europeană de liberă circulație fără controale la frontierele interne terestre, maritime și în aeroporturi.

Apatrid: Persoană pe care nici un stat nu o consideră cetățean al său.

Arbitrar: În legătură cu noțiunile din domeniul justiției, se referă la non-previzibilitate, iraționalitate, caracter capricios.

Azil: Protecția pe care un stat o oferă pe teritoriul său unei persoane din alt stat care fuge de persecuție sau de o primejdie gravă. Persoana care primește azil este refugiată. Azilul include o varietate de elemente, printre care dreptul la nereturnare, permisiunea de a rămâne pe teritoriu și dreptul la standarde decente de tratament.

Cazuri umanitare: Persoane cărora li se permite oficial prin drept național să stea într-o țară din motive umanitare. Aceste cazuri pot include și persoane care nu se califică pentru statutul de refugiat.

Centru de primire: Termenul se referă în general la centre de cazare administrate sau susținute de guvern pentru a-i adăposti pe refugiați și pe solicitanții de azil până la rezolvarea cererii lor privind statutul respectiv.

Condiții de primire: Se referă la setul de măsuri pe care statele le oferă solicitanților de azil la sosirea acestora până la rezolvarea cererii lor și la acordarea statutului de refugiat. Aceste condiții includ cazare, hrană, îmbrăcăminte și ajutor financiar.

Convenția de la Dublin: Un acord între statele membre ale UE pentru a hotărî care stat membru are responsabilitatea de a examina o cerere de azil dintr-unul din statele membre. Convenția de la Dublin evită ca aceiași solicitanți să fie examinați de mai multe state membre ale UE în același timp. Include și prevederi care să împiedice trimiterea unui solicitant de azil dintr-un stat în altul fiindcă nici unul nu vrea să-și ia răspunderea pentru respectivul caz.

Copil separat: Un copil sub optsprezece ani care e separat de ambii părinți sau de fostul tutore legal sau cutumiar. Programul “Copii Separați din Europa” folosește termenul “separat” mai degrabă decât “neînsoțit” fiindcă descrie mai bine situația acestora, ca fiind separați de cei care îi îngrijesc. Unii copii pot fi de fapt însoțiți, dar nu de persoana potrivită răspunzătoare de îngrijirea lor.

Detenție: Restrângerea libertății de mișcare, în general într-un mediu închis, de către autoritățile guvernamentale. Există două tipuri de detenție: penală și administrativă. Detenția penală este deținerea unor persoane aflate în așteptarea unor proceduri penale sau care au fost condamnate penal. Detenția administrativă în contextul imigrării e folosită de autoritățile guvernamentale pentru a lua o măsură administrativă, cum ar fi deportarea sau expulzarea. În multe state, migranții ilegali sunt supuși detenției administrative, deși intrarea ilegală sau șederea neautorizată într-o țară gazdă adesea nu sunt considerate infracțiuni. Refugiații și solicitanții de azil sunt supuși adesea detenției administrative până la soluționarea cererilor lor. Conform legislației românești în vigoare, detenția administrativă este denumită „luarea în custodie publică”.

Determinarea statutului de refugiat : Acțiunea de a determina dacă o persoană trebuie recunoscută ca refugiat conform dreptului național și internațional.

Deținut: Orice persoană lipsită de libertatea sa personală prin deținere administrativă sau penală și ținută într-un loc de detenție.

Drept internațional cutumiar Se referă la legi internaționale care își derivă autoritatea din practica statornică a statelor mai degrabă decât din formularea oficială cum ar fi cea din tratate, convenții sau alt text de lege. Statele urmează aceste practici din simț de obligație legală.

Excludere: Refuz oficial de a permite unui non-cetățean intrarea într-un stat.

Expulzare sau deportare: Mutarea sau transferarea într-o altă țară a cuiva care nu e cetățean și nu a primit autorizația de a rămâne în statul unde se află. Pentru a desemna acest proces se mai folosesc și termenii de “returnare” sau “mutare”. Non-cetățenii supuși expulzării dintr-o țară au în general o serie de drepturi procedurale care trebuie respectate până la mutarea lor definitivă.

Garanție: Sumă de bani percepută de un guvern pentru a se asigura că o persoană care nu este cetățean al țării sale va îndeplini anumite acțiuni cerute, cum ar fi prezentarea în fața funcționarilor guvernamentali sau a tribunalelor sau că va fi de acord să părăsească țara.

Habeas corpus: Acționare în judecată pentru a contesta legalitatea detenției.

Interceptare: Acțiune utilizată de un stat în afara teritoriului național pentru a preveni, intercepta sau opri intrarea unor persoane fără acte în regulă și/sau viză în țara de destinație.

Intrare ilegală: Trecerea frontierei într-o altă țară fără aprobarea necesară sau documente de intrare legală.

Întoarcere forțată: Este întoarcerea silită a unei persoane în țara de origine, într-o țară de tranzit sau într-o terță țară.

Întoarcere voluntară: întoarcere asistată sau independentă a unui non-cetățean în țara de origine, în țara de tranzit sau într-o terță țară, din proprie voință liberă.

Libertate de mișcare: Conform dreptului internațional, persoanele au dreptul la libertate de mișcare pe teritoriul unei țări, dreptul de a părăsi orice țară și dreptul de a se întoarce în propria țară.

Loc de detenție: În acest Manual, termenul se referă la orice loc în care o persoană e privată de libertate, incluzând închisori locale, sedii de poliție, centre pentru străini și solicitanți de azil, zone de tranzit în aeroporturi și puncte de frontieră.

Lucrător migrant: Conform definiției date de Convenția internațională privind ocrotirea drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și membrilor familiilor lor, un lucrător migrant este o persoană care urmează a fi angajată, este sau a fost angajată într-o activitate remunerată într-un stat al cărui cetățean nu este. Definiția din Convenție nu face distincție între lucrătorii cu acte și cei fără acte.

Migrant forțat: Nu există o definiție oficial acceptată a ceea ce înseamnă “migrant forțat”. Un savant în dreptul refugiaților, Arthur Helton, a sugerat că migrant forțat este o persoană care a fost silită să-și părăsească țara din motive arbitrare și care are motive valabile să nu vrea să se întoarcă. Migranții forțați îi pot include atât pe refugiați cât și pe aceia care fug de sărăcie.

Migrant ilegal: Se folosesc diferiți termeni cu referire la migranții care locuiesc în altă țară fără autorizație legală sau statut valabil de imigrant. Printre aceștia sunt: “migranți fără acte”, “sans papiers”, “migranți clandestini” și “migranți ilegali”. În Europa, se folosește adesea termenul “migrant nelegal”. Acești termeni se referă în general la persoane care, fie din cauza intrării lor ilegale, fie din cauza expirării vizelor, nu au statut legal într-o țară de tranzit sau într-o țară gazdă.

Minor: Minorul este o persoană care nu are încă vârsta legală pentru a fi majoră și deci nu este independentă juridic. Conform Convenției privind drepturile copilului (CDC), “copilul” este o persoană sub optsprezece ani, în afara cazului în care legea aplicabilă stipulează o vârstă mai mică. CDC pune semnul egalității între “copil” și “minor”.

Nereturnare: Principiu central al dreptului refugiaților, care interzice statelor să trimită în vreun fel refugiați în țări sau pe teritorii unde le pot fi amenințate viața sau libertatea. Acest principiu face parte din dreptul internațional cutumiar și ca atare obligă toate statele, fie că au semnat sau nu Convenția din 1951 privind Statutul de Refugiat și protocolul ei din 1967 (pe care-l vom numi mai departe “Convenția de la Geneva”).

Ordin de expulzare: Ordin oficial al unui guvern privind expulzarea sau deportarea unei persoane care nu e cetățean al țării respective și nu are permisiunea de a fi pe teritoriul ei.

Persecuție: Se referă în general la orice încălcare gravă a drepturilor omului. În situația refugiaților, o amenințare a vieții sau libertății din motive de religie, naționalitate, opinie politică sau apartenență la un anumit grup social se consideră persecuție.

Procesare corespunzătoare: Îndeplinirea de proceduri juridice în conformitate cu reguli și principii general recunoscute și acceptate, care protejează drepturile la confidențialitate, inclusiv dreptul la notificare și la informare și dreptul la o audiere imparțială în fața unei instanțe de judecată sau a unei agenții administrative cu drept de decizie asupra cazului. **Protecție juridică internațională:** Intervenții realizate de state sau de Înalțul Comisariat ONU pentru Refugiați (UNHCR) în folosul refugiaților și solicitanților de azil pentru recunoașterea și ocrotirea drepturilor, siguranței și sănătății lor în conformitate cu standardele internaționale. Această protecție include: respectarea principiului nereturnării, primirea la loc sigur, acces la proceduri echitabile pentru determinarea statutului de refugiat și standarde omogene de tratament.

Protecție temporară: Procedură folosită în general în împrejurări excepționale de către state pentru a oferi protecție unor grupuri mari de persoane care nu se pot întoarce în țara de origine.

Refugiat: Conform Convenției de la Geneva, refugiatul este o persoană care fuge din propria țară din pricina unei temeri îndreptățite de persecuție rasială, religioasă, națională, pentru opțiuni politice sau pentru apartenența la un anumit grup social. Definiția refugiatului e mai largă în Africa și America Latină. Convenția Organizației Unității Africane (OUA) ce reglementează aspectele specifice ale problemelor refugiaților din Africa, adoptată în 1969, repetă definiția din Convenția din 1951, dar include și persoane silite să-și părăsească țara din cauza agresiunii externe, ocupației, dominației străine sau din cauza unor evenimente ce tulbură grav ordinea publică. Declarația de la Cartagina, formulată în 1984 și adoptată de un grup de reprezentanți guvernamentali, academicieni și distinși juriști din America Latină include definiția Convenției din 1951, însă recomandă ca definiția să cuprindă și acele persoane care fug din țara lor fiindcă viața, siguranța sau libertatea le sunt amenințate de violența generală, de agresiune străină, de conflicte interne, de violări masive ale drepturilor omului sau de alte împrejurări care tulbură serios ordinea publică. E important de observat că o persoană este refugiată de îndată ce îndeplinește criteriile din definiția Convenției din 1951. Recunoașterea statutului de refugiat nu transformă pe cineva în refugiat, ci îl/o declară a fi astfel.

Refugiat *sur place*: O persoană care nu a fost refugiată la momentul în care și-a părăsit țara, ci devine refugiată ulterior, din cauza unei schimbări a împrejurărilor.

Reprimire: Se referă la acceptarea de către un stat a reintrării unui individ (cetățean al său, cetățean al altei țări sau persoană apatridă) ce se află ilegal în alt stat sau ilegal la frontiera altui stat.

Revizuire judiciară: Revizuirea de către un tribunal a constatărilor faptice și juridice ale unui tribunal inferior sau ale unui organ administrativ.

Solicitant de azil: Persoană a cărei cerere de azil nu a fost încă rezolvată de țara de refugiu.

Tortură: Orice act prin care i se provoacă intenționat cuiva suferință fizică sau psihică în scopuri de obținere de informații sau mărturisiri, de pedepsire, intimidare sau coerciție sau pentru oricare alt motiv bazat pe discriminare de orice fel, când respectivele chinuri sau suferințe sunt provocate sau instigate sau aprobate sau tolerate de un funcționar public sau de o altă persoană ce acționează într-o calitate oficială.

Tratament inuman: Cruzime fizică sau psihică ce pune în primejdie viața sau sănătatea unei persoane.

Unitatea familiei: Dreptul la unitatea familiei se referă la dreptul acesteia de a locui laolaltă și de a primi respect, asistență și sprijin. Acest drept nu se limitează la cetățeni care trăiesc în țările proprii și e protejată de dreptul internațional.

Abrevieri

APT	Asociația pentru Prevenirea Torturii
AVID	Association for Visitors to Immigration Detainees (Asociația pentru Vizitatorii Imigranților aflați în centrele de detenție)
CDC	Convenția privind Drepturile Copilului
CEDO	Convenția Europeană pentru protejarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale
CEPT	Convenția Europeană pentru Prevenirea Torturii și a tratamentului inuman sau degradant
CPT	Comitetul European pentru Prevenirea Torturii
DUDO	Declarația Universală a Drepturilor Omului
ECRE	Consiliul European pentru Refugiați și Exilați
ICCPR	Pactul Internațional privind Drepturile Civice și Politice
ICESCR	Pactul Internațional privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale
JRS	Serviciul Iezuiților pentru Refugiați
OIM	Organizația Internațională pentru Migrație
ONG	Organizație non-guvernamentală
PBTD	Principii de bază pentru tratarea deținuților
RSD Watch	Program al UNHCR de Monitorizare a procedurilor de determinare a statutului de Refugiat
UE	Uniunea Europeană
UNCAT	Convenția Împotriva Torturii și altor tratamente punitive crude, inumane sau degradante
UNCPP	Corpus de Principii pentru Protejarea tuturor persoanelor aflate în orice formă de detenție sau încarcerare
UNHCR	Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați
WGAD	Grup de Lucru ONU privind Detenția Arbitră

INTRODUCERE

(i) Scopul formării și al Manualului

Serviciul Iezuiților pentru Refugiați din Europa și personalul său din 22 de țări aflate în această zonă îi însoțesc pe refugiați, pe solicitanții de azil și pe migranți în centre de detenție și de primire pe tot teritoriul Europei. În anii îndelungați ai activității sale directe pe teren, a ajuns să recunoască faptul că e nevoie deosebită de mai multă informare și formare pentru a se ocupa mai bine de nevoile acestora. De aceea, a conceput și a implementat *Proiectul de Formare pentru Persoanele care se îngrijesc de nevoile refugiaților și solicitanților de azil aflați în detenție și în Centre de Primire* (“Proiectul de Formare pentru Detenție”), care a fost generos finanțat de Fondul European pentru Refugiați.

Scopul Manualului este să ofere următoarele:

- O înțelegere a standardelor de primire pe care o țară se cuvine să le ofere refugiaților și solicitanților de azil;
- O înțelegere a prevederilor dreptului internațional și regional (european) cu privire la timpul și împrejurările în care poate fi deținut un refugiat, un solicitant de azil sau un migrant;
- Identificarea problemelor psiho-sociale cu care se confruntă deținuții și sugestii pentru satisfacerea acestor nevoi.
- Informații asupra modului în care diferențele culturale afectează comunicarea dintre refugiați, solicitanți de azil și migranți, pe de o parte, și cei care lucrează cu ei, pe de altă parte.

Manualul prezintă recomandări cu privire la felul în care guvernele ar trebui să trateze persoanele care sosesc pe teritoriul lor, pe baza obligațiilor ce decurg din drepturile omului. Oferă și sugestii practice aceluia care îi vizitează ori îi reprezintă pe refugiați, pe solicitanții de azil și pe migranți privitor la modul de a îmbunătăți în general situația și de a sprijini rezolvarea cu succes a cazurilor individuale.

(ii) Unde sunt deținuți refugiații, solicitanții de azil și migranții și pentru câtă vreme?

Detenția administrativă – prin care se înțelege deținerea unor non-cetățeni pentru motive legate de migrare – se practică în aproape toate cele 45 de țări ale Europei, în grade diferite. Cu excepția Marii Britanii și a Olandei, toate țările Uniunii Europene limitează perioada de timp în care o persoană poate fi deținută pentru motive legate de migrare. Franța impune cea mai scurtă limită de timp, 32 de zile. Spania urmează după Franța, cu o limită de 40 de zile. Germania însă permite o perioadă îndelungată de detenție administrativă, până la 18 luni. E interesant de observat că Marea Britanie și Germania – țări ce permit cea mai lungă perioadă de detenție din UE – sunt și țările cu cele mai

scăzute rate de deportare.¹ Deținuții sunt cazați într-o varietate de locații, inclusiv facilități administrate privat, în închisori generale și în centre de detenție pentru migranți administrate de stat. Pentru a desemna aceste locuri se folosesc diferite nume, printre care: „centre de primire”, „centre de cazare a persoanelor luate în custodie publică”, „centre de îndepărtare” și „centre de detenție”.

(iii) Statistici privind detenția administrativă a refugiaților, solicitanților de azil și migranților

E greu de determinat cu oarecare certitudine numărul de refugiați, solicitanți de azil și migranți aflați în detenție în Uniunea Europeană pentru motive legate de migrație. Unele țări țin statistici, pe care le pun la dispoziția publicului. Marea Britanie, care are o capacitate de peste 2700 de paturi pentru detenția administrativă, publică statistici privind numărul de non-cetățeni deținuți în centrele sale de îndepărtare de pe tot teritoriul². Totuși, multe state fie nu adună regulat aceste cifre, fie nu le fac publice. Statisticile imigrației privind detenția pe întreg teritoriul Uniunii Europene sunt greu de obținut.

(iv) Detenția ca descurajare

Există îngrijorări privind atât folosirea detenției pe întreg teritoriul Uniunii Europene cât și modul de detenție. În vreme ce practica detenției a crescut, numărul solicitanților de azil s-a diminuat. În 2004, țările UE au primit cu 19% mai puține cereri de azil decât în anul precedent. Cererile au scăzut cu 30% în Germania și cu 31% în Marea Britanie, țări cu cele mai îndelungi perioade de detenție, după cum am menționat mai sus. Totuși, în aceeași perioadă, unele noi state membre de la granița Europei – Malta și Cipru – au cunoscut o creștere cu peste 100% a numărului cererilor³. Mulți sunt de acord că diminuarea cererilor nu înseamnă neapărat că sosesc mai puțini refugiați în Europa care au nevoie de ocrotire. Mai degrabă folosirea sporită a detenției asociată cu sisteme de azil defectuoase au dus la împingerea tot mai multor refugiați și solicitanți de azil către „ilegalitate”.

Unele grupuri sunt tot mai îngrijorate de faptul că detenția e folosită – în mod necorespunzător și încălcând dreptul regional și internațional cu privire la drepturile omului – pentru a descuraja sosirea refugiaților și solicitanților de azil. În plus, unele grupuri și persoane și-au exprimat îngrijorarea pentru faptul că refugiați, solicitanți de azil și migranți – care nu au comis vreo infracțiune – sunt ținuti în mod arbitrar fără reprezentare juridică adecvată, fără a li se da ocazia revizuirii judecătorești regulate și automate a detenției lor, fără a fi informați cum se cuvine cu privire la drepturile lor într-un mod și cu un limbaj pe care să-l înțeleagă și sunt cazați în condiții nesănătoase, dure și inumane. Toate acestea se petrec în interiorul granițelor Uniunii Europene, ale cărei state membre au semnat toate acordurile și instrumentele privind drepturile cele mai importante ale omului și subscriu la multele indicații și concluzii adoptate de organele

¹ Vezi, Liza Shuster, *The Exclusion of Asylum Seekers in Europe*, p. 6, Centre on Migration, Policy and Society Working Paper No. 1 (University of Oxford 2004).

² Pentru statisticile de detenție în Marea Britanie, vizitează pagina Ministerului de Interne britanic despre imigrație și statistici la <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/index.htm>.

³ Vezi UNHCR Global Report 2004, pp. 450, 451.

regionale și internaționale cu privire la primirea și ocrotirea refugiaților, solicitanților de azil și migranților.

Una dintre primele provocări pentru organizațiile non-guvernamentale, pentru grupurile și indivizii motivați de credință care-i asistă pe refugiații, solicitanții de azil și migranții aflați în detenție este să dezvolte strategii eficiente care să încurajeze statele membre să-și îndeplinească obligațiile asumate prin numeroasele tratate, indicații și concluzii, iar când nu o fac, să tragă la răspundere respectivele state membre. Să sperăm că seria de formări, realizate de Serviciul Iezuiților pentru Refugiați din Europa și sprijinite de Fondul European pentru Refugiați, va acționa pentru promovarea respectării de către state a angajamentelor în această privință.

(v) Probleme de asistență juridică

Manualul se ocupă de cadrul juridic internațional și european legat de standardele de primire și de detenție a refugiaților, solicitanților de azil și migranților. Nu conține informații cu privire la sistemele naționale, decât pentru a da niște exemple de practici naționale. Aceste legi și proceduri internaționale și regionale pot și trebuie să fie folosite pentru a promova un tratament mai bun pentru refugiați, solicitanți de azil și migranți la nivel național. Avocații sunt îndemnați să cerceteze legislația internațională și regională și să stabilească dacă legile naționale respectă standardele formulate și agreeate de guvernele lor. La Anexa E se află o utilă listă de verificări privind domeniile ce trebuie cercetate pentru a vedea dacă statele își respectă obligațiile asumate. Când nu le respectă, avocații sunt îndemnați să se alieze cu alte organizații de profil pentru a încuraja această respectare. O parte a oricărei strategii de asistență juridică o constituie dialogul cu guvernul și campaniile de conștientizare a publicului asupra situației. În plus, când guvernul refuză dialogul sau schimbarea, avocații pot și trebuie să intenteze procese la nivel național și să ia legătura cu mecanismele de procesare a plângerilor și rapoartelor la nivel regional și internațional, cum se descrie mai jos în manual.

(vi) Coaliția Internațională privind Detenția Refugiaților, Solicitanților de Azil și Migranților

Coaliția Internațională privind Detenția Refugiaților, Solicitanților de Azil și Migranților este o coaliție recent formată de grupări non-guvernamentale și de persoane care lucrează în lumea întreagă oferind servicii juridice, sociale și de alte feluri, efectuând cercetări și rapoarte și făcând o muncă juridică și de politici în favoarea refugiaților, solicitanților de azil și migranților care s-au asociat pentru a face schimb de informații și pentru a promova cele mai bune practici privind folosirea detenției față de această populație. Pe lângă intrarea în coaliții locale și naționale, ONG-urile, instituțiile academice și persoanele ar trebui să se gândească la intrarea în coaliția internațională. Pentru mai multe informații privind coaliția, luați legătura cu Anna Gallagher la anna@comunicacionglobal.com

15 ianuarie 2006

CAPITOLUL I

CADRUL LEGAL PRIVIND PRIMIREA ȘI DETENȚIA REFUGIAȚILOR, SOLICITANȚILOR DE AZIL ȘI MIGRANȚILOR

Țările sunt obligate prin instrumente naționale, regionale și internaționale să ofere o serie de servicii refugiaților și solicitanților de azil care sosesc.

1.1 Care e definiția standardelor de primire?

Standardele de primire se referă la un set de măsuri legate de tratamentul aplicat refugiaților și solicitanților de azil din momentul în care cer oficial recunoașterea statutului – în țară sau la graniță – până când se ia o hotărâre definitivă privind cererea lor sau sunt transferați în alt stat membru ce răspunde de soluționarea cererilor formulate.

1.2 Cui i se aplică standardele și unde se aplică ele?

Aceste standarde li se aplică refugiaților și solicitanților de azil care fie se află în detenție, fie locuiesc în spații colective proiectate pentru ei, fie trăiesc în comunitate în așteptarea hotărârii definitive. Măsurile care trebuie să se aplice includ condiții adecvate de primire la sosirea lor la graniță, acces la consiliere juridică, libertate de mișcare, îngrijire medicală și locuri de muncă. În plus, se vor face aranjamente deosebite pentru a oferi cele necesare copiilor, femeilor și solicitanților de azil în vârstă. Statele au o marjă largă de decizie în determinarea modului în care vor stabili standarde de primire corespunzătoare. Este de remarcat faptul că, la crearea unui pachet de servicii care să realizeze aceste standarde, ele trebuie să asigure ocrotirea demnității fundamentale și drepturilor umane ale solicitanților de azil și ca orice serviciu oferit să fie corespunzător pentru țara în care aceștia cer ocrotire.

1.3 Ce anume constituie standarde de primire adecvate conform legii?

(i) Introducere

Tratatele, convențiile și legile internaționale și regionale stipulează clar standarde privind modul în care refugiații și solicitanții de azil trebuie tratați la sosire și pe tot parcursul șederii lor și al procesării cererilor lor de obținere a unei forme de protecție. Așadar, există instrumente pentru a-i proteja pe refugiați și pe solicitanții de azil. Din nefericire, guvernele nu-și îndeplinesc uneori obligațiile.

Această secțiune este împărțită în următoarele domenii:

- Primire la sosire
- Informare și consiliere juridică
- Libertate de mișcare
- Documente și forme de ședere până la încheierea procedurii de determinare a statutului (emiterea unei decizii definitive și irevocabile)
- Asistență și cazare
- Îngrijire medicală
- Învățământ și formare profesională
- Locuri de muncă
- Grupuri cu nevoi speciale

SUGESTII BIBLIOGRAFICE PRIVIND STANDARDELE DE PRIMIRE

Pentru mai multe informații privind standardele de primire și respectarea normelor UE, avocații să aibă în vedere următoarele:

- ***Standardele UNHCR pentru Solicitanții de Azil în Uniunea Europeană (Geneva 2000)***
- ***Directiva Comisiei Europene cu privire la Primirea Solicitanților de Azil (denumită în continuare Directiva de Primire): primesc solicitanții de azil în Europa sprijin material și acces la locurile de muncă în conformitate cu legislația europeană? (ECRE 2005)***

Manualul de față explică ce ar trebui să se întâmple și se referă la tratate, legi, reglementări și instrucțiuni relevante. Liste adnotate ale instrumentelor internaționale și regionale se află în anexele A și B ale Manualului.

(ii) Ce condiții de primire trebuie oferite refugiaților, solicitanților de azil și/sau migranților la sosire?

Refugiații, solicitanții de azil și migranții se află adesea într-o situație vulnerabilă la sosirea în țările gazdă sau de destinație. Nu au informațiile necesare cu privire la drepturile lor, adesea sunt extenuați și suferă de afecțiuni fizice de pe urma călătoriei. Mai ales cei care au supraviețuit torturilor sunt vulnerabili și necesită asistență imediată. Pentru ca țările să-și respecte obligațiile internaționale și regionale în privința drepturilor omului față de această populație, se recomandă următoarele:

- Facilitățile de la graniță, inclusiv în aeroporturi și zone de tranzit, să ofere hrană de bază, adăpost, cele necesare igienei și îngrijirii sănătății cerute la Articolul 1(1)

al ICESCR (DUDO, art. 25; ICESCR, art. 1(1), 2(2), 11; Directiva de Primire, art. 13, 14, 15)

- Unitatea familiei trebuie respectată. Bărbații singuri și femeile singure trebuie să fie cazați separat, iar familiilor să li se dea posibilitatea să stea împreună în spațiul facilităților sau în preajma lor. (CEDO, art. 8; Directiva de Primire, art. 8, 14)
- Guvernele și ONG-urile locale să se gândească la formularea unor înțelegeri (programe) de colaborare pentru cazurile de urgență și pentru serviciile curente oferite solicitanților de azil și refugiaților.
- Trebuie să se facă eforturi speciale pentru identificarea rapidă a celor care au supraviețuit torturilor și traumelor și pentru îngrijirea lor. Guvernele să fie îndemnate să nu plaseze supraviețuitorii ai torturilor și traumelor în centre de detenție. (Indicații pentru Detenție ale UNHCR 7,10; Directiva de Primire, art. 20)
- La scurt timp după sosire, să li se dea informații privind drepturile non-cetățenilor, inclusiv dreptul la azil, într-o limbă și în niște termeni pe înțelesul lor. Aceste informații pot fi oferite de personal guvernamental sau de reprezentanți ai unor organizații non-guvernamentale. (Standardele CEPT, par. 30; Directiva de Primire, art. 5)

Informare și consiliere juridică

Majoritatea refugiaților și solicitanților de azil nu cunosc procedura de azil din țările unde solicită azil și de aceea e posibil să nu-și exercite corespunzător drepturile conform Convenției de la Geneva și altor tratate asupra drepturilor omului. De aceea este vital să li se ofere informații corecte într-o limbă și într-un mod pe care să le înțeleagă și să li se pună de îndată la dispoziție consilierea juridică. Astfel, se recomandă următoarele:

- Solicitanții de azil să aibă acces la asistență juridică eficientă chiar de la începutul procedurii de azil. Juriști sau reprezentanți legali să fie mereu disponibili pentru a se întâlni cu refugiații, cu solicitanții de azil și cu migranții la scurt timp după sosirea acestora. Afișarea unei liste de nume de juriști și de contacte în centrele de detenție nu este suficientă și nu satisface obligația statelor de a oferi acces la consiliere juridică. (Concluzia Executivă a UNHCR Nr. 8)

SUGESTIE PRACTICĂ – CUNOAȘTEȚI-VĂ DREPTURILE

ONG-urile ar trebui să negocieze cu autoritățile în materie de detenție a străinilor și să obțină de la acestea să permită prezentări de “Cunoașteți-vă drepturile” în fața grupurilor nou sosite de refugiați, solicitanți de azil și migranți. Aceste prezentări sunt pregătite și prezentate de juriști sau de persoane formate pe dreptul refugiaților și migranților și se pot face săptămânal în centrele de detenție. Informațiile furnizate

includ legislația națională privindu-i pe refugiați precum și procedurile de azil; drepturile migranților de a rămâne în țară; proceduri legate de întoarcerea voluntară sau de deportare etc. Astfel de prezentări sunt de folos atât guvernului cât și persoanelor în detenție – informațiile pot fi folosite de refugiați, solicitanți de azil și migranți pentru a lua decizii importante cu privire la viețile și cazurile lor, inclusiv ajutându-i să-și dea seama dacă pot solicita statutul de refugiat. Astfel de prezentări mai au și rolul de a calma spaime și frustrări la sosire și de a crea un mediu liniștit în centre.

- Refugiaților și solicitanților de azil trebuie să li se ofere informații – orale sau scrise – cu privire la chestiunile practice legate de primirea lor. Să li se dea informații despre cum funcționează procedura de azil și despre obligațiile pe care le au. Toate informațiile oferite refugiaților și solicitanților de azil, fie ele scrise, orale sau cu ajutorul videocasetelor – trebuie să fie inteligibile. Aceasta înseamnă că trebuie traduse într-o limbă pe care o înțeleg și prezentate în modalități corespunzătoare din punct de vedere cultural. (Directiva de Primire, art. 5; Propunerea Comisiei pentru o Directivă a Consiliului care să stipuleze standarde minime de proceduri în statele membre pentru acordarea sau retragerea statutului de refugiat, art. 10 (Directiva de Procedură), (Documentul Consiliului 14203/04, Azil 64 din 9 noiembrie 2004).
- Încă din stadiul inițial al procedurii trebuie să se ofere acces la interpreți calificați. (UNHCR Ex Com Concluzia Nr. 8)

SUGESTIE PRACTICĂ – CE TREBUIE SĂ SE AIBĂ ÎN VEDERE CÂND SE FOLOSESC INTERPREȚI

Câteva sugestii privitoare la lucrurile de avut în vedere când se folosesc interpreți la interviuarea deținuților, mai ales a acelor care s-ar putea să fi suferit tortură sau traume în țara de origine sau în timpul călătoriei:

- *Asigurați-vă că persoana e de acord să se folosească interpretul și știe că interpretul are datoria profesională de a respecta confidențialitatea.*
- *Fiți conștienți de faptul că interpretul va găsi unele părți ale interviului dificile.*
- *Asigurați-vă că interpretul înțelege necesitatea unei confidențialități absolute.*
- *Aveți în vedere faptul că interpretii neprofesioniști pot fi mai ușor atrași în conversații decât cei profesioniști. De aceea, explicați-le clar că vreți să traducați doar ce se spune de dv. sau de persoana pe care o intervievați.*
- *Dacă puteți, evitați folosirea ca interpreți a membrilor de familie ai persoanelor în detenție care se pot găsi într-un centru de detenție sau în cadrul personalului*

centrului. Când intervievați femei, mai ales când le cereți informații pentru a fundamenta cererea de azil, încercați să aduceți o interpretă.

- ***Aveți grijă să nu păreți neatent în timpul unui interviu – chiar și atunci când interpretul vorbește cu persoana, este important să arătați că vă interesează ce spune acea persoană.***

- UNHCR, organizațiile non-guvernamentale (ONG-urile) și persoanele care lucrează cu UNHCR trebuie să aibă acces liber la refugiați și la solicitanții de azil în toate etapele procesului, inclusiv în perioada imediat după sosire. Refugiaților și solicitanților de azil trebuie să li se dea la sosire informații despre UNHCR, ONG-uri și despre persoanele care îi pot ajuta pe refugiați și pe solicitanții de azil (UNHCR, Concluzia Com. Ex. nr. 22; Directiva de Primire, art. 14(7))
- Solicitantului trebuie să i se dea o decizie scrisă în legătură cu cererea de azil. Această decizie să fie explicată în limba și în termenii pe care îi înțelege solicitantul (Directivă de Proceduri Propuse, art. 9).
- Dacă se respinge o cerere de azil pe motiv de “terță țară sigură”, aceasta însemnând că solicitantul ar fi putut cere azil în altă țară, solicitantul să fie informat de acest lucru și să i se spună de asemenea că solicitarea nu i-a fost examinată așa cum merită. De aceea, el/ ea are dreptul să ceară azil într-o terță țară (DUDO, art. 14, care confirmă dreptul la azil).

(iv) Refugiații, solicitanții de azil și migranții au dreptul la libertate de mișcare?

Toate țările din Europa dețin refugiați, solicitanți de azil și migranți în anumite împrejurări. Există diferite stadii de detenție: detenție de pre-admitere; detenție de pre-deportare; și detenție pentru a îndepărta pe cineva, pentru a transfera o persoană într-o țară sigură sau a transfera o persoană în statul care răspunde de ea conform Convenției de la Dublin. Articolul 31 (2) al Convenției din 1951 privind Statutul Refugiaților spune că libertatea de mișcare a refugiaților și solicitanților de azil trebuie restrânsă numai când este necesar. UNHCR spune că detenția refugiaților și solicitanților de azil ar trebui evitată, cu foarte puține excepții.⁴ În unele țări europene, se obișnuiește ca celor care au făcut cerere de azil și așteaptă decizia definitivă să li se ceară să locuiască la o anumită adresă sau într-o anumită zonă. Conform Convenției Europene asupra Drepturilor Omului, astfel de restricții pot fi în general îngăduite. În conformitate cu tratatele privind drepturile omului și cu legile naționale și regionale privind libertatea de mișcare, se recomandă următoarele:

- Solicitanții de azil să nu fie cazați în zone îndepărtate, unde accesul la transport este dificil. Cazarea refugiaților și a solicitanților de azil în zone unde nu au acces

⁴ Liniile Directoare ale ÎCNUR privind Criteriile și Standardele Aplicabile în privința Detenției Solicitanților de Azil (Februarie 1999).

la transportul în comun sau unde nu au fonduri să plătească transportul le restrânge în mod necuvenit libertatea de mișcare, mai ales când serviciile de care au nevoie și ajutoarele se află departe. Dacă autoritățile guvernamentale cazează refugiați și solicitanți de azil în locuri aflate la depărtare, trebuie să aloce fonduri pentru costurile de transport.

- Să se evite detenția refugiaților și a solicitanților de azil.
- Cazarea solicitanților de azil cu copii trebuie să țină seama de accesul la instituțiile locale de învățământ.

(v) Ce acte trebuie să aibă refugiații și solicitanții de azil în timp ce cazurile lor își așteaptă rezolvarea?

Solicitanții de azil trebuie asigurați că șederea lor în așteptarea deciziei finale în țara gazdă este legală. Concluzia nr. 35 a Comitetului Executiv al UNHCR recomandă ca acelor solicitanți de azil ai căror caz nu poate fi hotărât neîntârziat să li se dea acte provizorii suficiente pentru a le garanta că se vor bucura de protecție temporară până la rezultatul definitiv al cazului lor.⁵ În plus, Articolul 6(1) al Directivei de Primire cere statelor membre să emită acte care să ateste că respectivii solicitanți de azil au făcut cerere și așteaptă rezolvarea. În majoritatea țărilor, solicitantului de azil i se eliberează un permis temporar de îndată ce cazul său este admis la procedura de determinare a statutului. Pentru a asigura protecția solicitanților de azil în timpul procesării cererilor lor, se recomandă următoarele:

- Solicitanților de azil să li se elibereze permise temporare. Permisele să fie valabile până la luarea unei decizii finale cu privire la cerere (Concluzia Ex. Com. al UNHCR nr. 93; Concluzia Ex. Com. al UNHCR nr. 91)⁶.
- Deși Directiva de Primire permite statelor membre să-i excludă pe solicitanții de azil aflați în detenție de la primirea de acte, statele membre trebuie încurajate să emită astfel de acte pentru toți solicitanții de azil, pentru a evita o scriptologie suplimentară împovărătoare și întârzierile la emiterea actelor atunci când deținuții sunt eliberați.

(vi) Ce asistență trebuie să acorde statele refugiaților, solicitanților de azil și migranților?

Conform art. 11(1) al ICESCR, statelor li se cere să ofere asistență persoanelor care nu se pot susține singure. Solicitanții de azil au dreptul la un standard de viață corespunzător pe tot parcursul procesării cererilor lor. Asistența trebuie să cuprindă necesitățile de bază și orice e de trebuință pentru asigurarea unui trai demn. Directiva de Primire cere ca statele membre să asigure solicitanților de azil și migranților un standard demn de viață în toate statele

⁵ Vezi și, Acte de Identitate pentru Refugiați și Solicitanți de Azil: Instrucțiuni privind Emiterea Actelor de Identitate pentru Persoane aflate în Grijă (Proiect Profile/PGDS Document de lucru 2003).

⁶ Vezi Concluzia Com. Ex. al ÎCNUR Nr. 35; Convenția de la Geneva, art. 27.

membre.⁷ Acesta cuprinde oferirea de locuință, hrană, îmbrăcăminte și îngrijire medicală.⁸ Pentru a-și îndeplini obligațiile, statele membre sunt îndemnate să facă următoarele:

- Să dea tot sprijinul necesar solicitanților de azil nevoiași pentru ca ei să trăiască în condiții de demnitate. Aceasta înseamnă că trebuie să li se dea hrană suficientă, îmbrăcăminte adecvată și cazare decentă pe tot parcursul procesării, până când se ia o decizie finală. La oferirea hranei se va ține seama de credințe religioase și de obiceiuri.
- Asistența trebuie oferită fie în natură (distribuire directă de hrană, îmbrăcăminte, bani de buzunar, etc.) sau prin accesul la sistemul de asistență socială al statului, sau prin combinarea ambelor. Orice stipendii s-ar oferi, ele trebuie să acopere corespunzător orice cheltuieli suplimentare care nu sunt rezolvate prin donații în natură sau prin sistemul de servicii sociale.
- În cazurile în care se permite îndepărtarea conform Convenției de la Dublin, asistența va fi asigurată până la trimiterea persoanei în cealaltă țară.

(vii) Care sunt standardele de cazare ce trebuie oferite?

În majoritatea cazurilor, solicitanții de azil nu au unde se duce atunci când sosesc. Unii se bazează pe ajutorul rudelor și prietenilor. Alții nu au o astfel de rețea de sprijin. Situația e și mai sumbră având în vedere că nu le este îngăduit să lucreze legal în țară. Chiar unde și-ar putea permite să se cazeze, se confruntă adesea cu discriminare și cu rasism când caută locuință. Unele state au centre de primire pentru solicitanții de azil, altele oferă locuință, acest lucru fiind organizat și administrat de organizații non-guvernamentale. Directiva de Primire le cere statelor membre să ofere cazare adecvată pe tot parcursul procesului de determinare a statutului.⁹ Prin urmare, statele sunt îndemnate să facă următoarele:

- Condițiile din centrele de primire și din alte tipuri de cazare colectivă trebuie să satisfacă standardele minime de trai decent, inclusiv accesul la îngrijire medicală și învățământ (ICESCR, art. 11; ICESCR, Comentariu General Nr. 12 conținut în E/C 12/1999/5)
- Orice cazare pentru solicitanții de azil trebuie să respecte dreptul la intimitate și totodată pe acela la viața de familie. Centrele colective să aibă facilități pentru cazarea familiilor. Se vor lua măsuri și pentru cazarea femeilor și a copiilor neînsoțiți separat de bărbați (Directiva de Primire, articolele 8, 14).
- Acolo unde solicitanții de azil sunt cazați în case sau apartamente ale comunităților locale, guvernele să facă eforturi să desfășoare campanii de

⁷ Directiva de Primire, punctul 7, Preambul.

⁸ Directiva de Primire, articolele 2(j), 13 și 15.

⁹ Directiva de Primire, articolele 2(j), 14.

informare a publicului pentru a prezenta situația refugiaților și necesitatea ca ei să fie primiți în comunități.

- Orice cazare – fie în centre de primire, fie în case sau apartamente personale – să faciliteze accesul la învățământ al minorilor și, în general, accesul la viața publică de bază. Refugiații și solicitanții de azil să nu fie cazați în zone îndepărtate.

(viii) *Ce drepturi au refugiații, solicitanții de azil și migranții în legătură cu îngrijirea medicală?*

Solicitanții de azil și refugiații pot avea probleme de sănătate, inclusiv suferințe emoționale sau psihice de pe urma a ceea ce au avut de suferit în țările lor sau în timpul călătoriilor. Dreptul internațional și regional cere ca statele să ofere îngrijire medicală persoanelor rezidente pe teritoriul lor, inclusiv solicitanților de azil.¹⁰ Pentru ca statele să-și îndeplinească obligațiile, se sugerează următoarele:

- Solicitanții de azil și refugiații să aibă la dispoziție îngrijire medicală de bază gratuită – și fizică și psihologică – imediat după sosire și pe tot parcursul procesului de determinare a statutului.
- Orice îngrijire medicală oferită să îndeplinească cerințele unei stricte confidențialități. UNHCR recomandă ca orice testare HIV să se facă numai la cererea solicitantului. A se remarca faptul că Directiva de Primire nu autorizează trierea medicală obligatorie a solicitanților de azil, dar îngăduie statelor membre să ceară această triere din motive de sănătate publică.¹¹
- Solicitanții de azil care au nevoie de tratament în urma torturilor sau a traumelor suferite trebuie să fie examinați de specialiști.
- Să existe îngrijire și consiliere psihologică gratuită pe baza unei trimeri date de personalul medical.
- Autoritățile și personalul medical ce primesc și tratează solicitanți de azil să primească o instruire specială cu privire la felul în care se lucrează eficient cu persoane ce aparțin unor culturi diferite.

***INDICAȚIE BIBLIOGRAFICĂ – DOVEDIREA CU DOCUMENTE A
INVOCĂRILOR DE TORTURĂ***

¹⁰ Vezi DUDO, art. 25; PIRESC, art. 12(1); CDC, art. 24(1); Directiva de Primire, art. 15.

¹¹ Vezi, Politica ÎCNUR cu privire la Refugiați și la SIDA. Interoffice Memorandum 78/98 și Field Office Memorandum 84/98. Geneva, 1 Decembrie 1998; Refugiații și cei cu HIV/SIDA, EC/51/SC/CRP.7, 15 Februarie 2001.

“The Torture Reporting Handbook – How to document and respond to allegations of torture within the international system for the protection of human rights” (“Manual de Raportare a Torturii – Cum se dovedesc cu acte invocările de tortură și cum se reacționează la ele în cadrul sistemului internațional de apărare a drepturilor omului”) de Camille Giffard, publicat de Centrul pentru Drepturile Omului de la Universitatea din Essex este o excelentă carte de referință pentru medici, juriști și alți profesioniști care vin în contact cu supraviețuitori ai torturii. Oferă sugestii care ajută la strângerea eficientă și sensibilă de informații privind tortura și la prezentarea acestor informații – dacă persoana e de acord – organismelor și tribunalelor internaționale.

(ix) Refugiații și solicitanții de azil au dreptul la învățământ și la formare profesională?

Când pleacă din țara lor, studiile copiilor suferă o întrerupere. Pentru a fi îngrijiți și ocrotiți în mod eficient, e necesar ca ei să înceapă școala imediat după sosire. Legile și standardele internaționale și regionale afirmă dreptul la învățământ.¹² Directiva de Primire cere statelor membre să garanteze accesul la învățământ pentru copiii solicitanți de azil și pentru copiii minori ai solicitanților de azil.¹³ Pentru a-și îndeplini obligațiile guvernele trebuie îndemnate să facă următoarele:

- Solicitanții de azil să aibă la dispoziție învățământ primar și secundar. (CDC, art. 28)
- Copiii solicitanți de azil și copiii minori ai solicitanților să fie înregistrați în sistemul școlar local și să li se permită să frecventeze cursurile la scurt timp după sosire.
- Copiilor aflați în detenție să li se ofere acces la învățământ (CDC, art. 28)
- Statele să ofere acces la formare profesională solicitanților de azil, indiferent dacă au sau nu acces la locuri de muncă în momentul acestei formări. (Directiva de Primire, art. 12).

(x) Pot refugiații și solicitanții de azil să aibă acces la locuri de muncă?

Solicitanții de azil care lucrează depind mai puțin de stat. Dreptul la muncă este un element al demnității umane, mai ales având în vedere lungile perioade de timp pe care le ia în multe țări procesarea cererilor de azil. De îndată ce o persoană obține statutul de refugiat, statele le permit în general să lucreze legal pe teritoriul lor. Unele state membre ale UE permit solicitanților de azil să lucreze în anumite condiții. Articolul 11 al Directivei de Primire le cere statelor membre să hotărască în ce condiții dau acces la

¹² Vezi DUDO, art. 26, Art. 2 al Protocolului Nr. 1 la CEDO; PIRESC, art. 13; CDC, art. 28; ÎCNUR Directive privind Ocrotirea și Îngrijirea Copiilor Refugiați; PIRESC - Comentarii Generale Nr. 11 în documentul E/C/1999/4, and Nr. 13 in documentul E/C.12/1999/10.

¹³ Directiva de Primire, art. 10(1).

locuri de muncă solicitanților de azil ale căror cereri își așteaptă rezolvarea de un an și mai mult.¹⁴ De aceea se recomandă ca:

- Solicitanților de azil să li se îngăduie să muncească după o vreme în așteptarea rezolvării cererii lor.

(xi) *Tratarea grupurilor cu nevoi speciale – copii, femei și bătrâni*

Trebuie dată o atenție specială cazurilor ce implică copii, neînsoțiți sau separați, femei și persoane în vârstă care solicită azil.

- Copiii: La conceperea și implementarea politicilor și procedurilor de primire, statele trebuie să aibă în vedere ce e mai bine pentru copil. Acest lucru poate însemna numirea unui tutore pentru solicitantul de azil copil. Standardele de primire pentru copii să aibă în vedere nevoile de învățământ, medicale, psihologice, de recreere și alte nevoi ale copiilor, după cum o cer legile, procedurile și îndrumările internaționale și regionale cu privire la drepturile omului. (CDC, art. 3(1))
- Copiii neînsoțiți sau separați: Aceștia trebuie plasați în medii de îngrijire, cum ar fi încredințarea spre îngrijire sau centre de primire speciale, cât de curând posibil după sosire. Activitățile de depistare trebuie întreprinse cât de repede, conform art. 3(3) din Rezoluția Consiliului Uniunii Europene din 26 iunie 1997. Să fie numiți reprezentanți legali care să se ocupe de drepturile sociale și juridice ale copiilor separați sau neînsoțiți pe tot parcursul procesului de azil. (CDC, articolele 7, 22(2); Rezoluția Consiliului Uniunii Europene din 26 iunie 1997 privind minorii neînsoțiți care sunt cetățeni ai unor țări terțe, par. 3(4))

SUGESTIE BIBLIOGRAFICĂ - COPIII

UNHCR a publicat materiale care să-i îndrume pe cei ce lucrează cu copiii solicitanți de azil și refugiați, inclusiv copiii separați. Acestea sunt:

- ***Recomandările UNHCR privind ocrotirea și îngrijirea copiilor refugiați (Geneva 2004)***
- ***Recomandările UNHCR privind politicile și procedurile de lucru cu copiii neînsoțiți care solicită azil (Geneva 1997).***

Programul Copiii Separați din Europa, inițiativă comună a UNHCR și a organizației Salvați Copiii, apărută în 1997, caută să îmbunătățească situația copiilor separați din

¹⁴ ECRE – Directiva CE privind Primirea Solicitanților de Azil: Primesc solicitanții de azil din Europa sprijinul material și accesul la locuri de muncă în conformitate cu legislația europeană? AD3/11/2005/EXT/SH).

Europa prin cercetare, analiză a politicilor și susținere: Programul a redactat o "Declarație de Practică Bună" ce se găsește pe site-ul său la <http://www.separated-children-europe-programme.org>. Declarația oferă informație folositoare și îndrumări pentru activitatea cu copiii separați și abordează probleme legate, printre altele, de identificare, găsirea familiei, numirea tutorilor, înregistrare și documentare, evitarea detenției, sănătate și învățământ.

- Femeile solicitante de azil: Pentru multe femei, faptul de a fi în afara țării lor pentru prima dată le poate face vulnerabile. La oferirea unor condiții de primire corespunzătoare și a unor proceduri de azil corecte, trebuie să primeze sensibilitatea culturală. Femeile singure cu nevoi speciale de securitate să primească o cazare separată și sigură. Multe solicitante de azil au îndurat violență sexuală. Unor astfel de cazuri să li se acorde o atenție specială. Asistența medicală a solicitantelor de azil la sosire și în centrele de primire să includă consiliere în chestiunile de sănătate a reproducerii. Femeile însărcinate să primească aceleași servicii clinice prenatale și pentru copii ca și cetățenii statului respectiv.

SUGESTIE BIBLIOGRAFICĂ – PROBLEME LEGATE DE FEMEI ȘI DE SEXE

Mai multe țări au emis instrucțiuni privind abordarea cererilor prezentate de solicitantele de azil și a cererilor bazate pe probleme sexuale, inclusiv prezentate de homosexuali și de supraviețuitori/supraviețuitoare ai violenței sexuale. Pentru mai multe informații și instrucțiuni în această privință, vizitați site-urile de internet ale următoarelor organizații:

- *Centrul de Studii privind-i pe Refugiați și Problemele Sexuale – <http://www.cgrs.uchastings.edu>. Acest centru militează în Statele Unite și pe plan internațional pentru un mai mare respect și o mai acută sensibilitate în privința cererilor bazate de probleme sexuale. Site-ul găzduiește o varietate de resurse informative, inclusiv instrucțiuni în această privință din mai multe țări și jurisprudență privind cererile bazate pe probleme sexuale.*
- *Grupul Juridic al Refugiatelor – <http://www.asylumaid.org.uk>. Acest grup este un proiect al organizației Asylum Aid, cu sediul în Marea Britanie, care militează pentru drepturile solicitanților de azil. La această adresă de internet se găsesc și un număr de rapoarte și informații relevante privind cererile femeilor.*

Biroul European al UNHCR a sponsorizat un studiu despre azilul bazat pe probleme sexuale din Europa. Rezultatele studiului sunt publicate sub titlul "Comparative Analysis of Gender Related persecution in national asylum legislation and practice in Europe" (Analiză Comparativă a persecuției legate de sex în legislația și practica

azilului național din Europa (UNHCR 2004) și se găsește pe site-ul UNHCR la <http://www.unhcr.ch>.

- Solicitanții de azil în vârstă: Aceștia sunt adesea săraci și riscă să fie abandonați și neglijați de membrii de familie, care nu sunt în stare să-i îngrijească. Ei au pierdut rețelele de sprijin tradițional existente în țara lor și sunt deosebit de vulnerabili din pricina vârstei și, uneori, sănătății fizice și psihice. Cum se întâmplă cu majoritatea solicitanților de azil, ei nu-și cunosc drepturile și nici serviciile care le stau la dispoziție după sosirea în țările de destinație. Din cauza vârstei înaintate, accesul prompt la îngrijiri medicale și de sănătate este vital. Trebuie făcute eforturi cât de curând pentru a-i identifica pe solicitanții de azil în vârstă și a cunoaște nevoile lor spre a le răspunde în mod corespunzător. Activitățile de depistare trebuie întreprinse cât mai repede.¹⁵

¹⁵ Pentru recomandări suplimentare, vezi Politica ÎCNUR cu privire la Refugiații în vârstă, EC/50/SC/CRP.8 (7 Februarie 2000) asumată la a 17- a întâlnire a Comitetului Permanent. Vezi și Comentariul General al PIRESC Nr. 6 privind drepturile economice, sociale și culturale ale persoanelor în vârstă (E/1996/22).

CAPITOLUL II

CADRUL JURIDIC CE GUVERNEAZĂ DETENȚIA REFUGIAȚILOR, SOLICITANȚILOR DE AZIL ȘI MIGRANȚILOR

2.1 Introducere

Deși UNHCR se pronunță împotriva detenției, iar Convenția de la Geneva sfătuiește în mod expres guvernele să nu-i penalizeze pe refugiați pentru intrare ilegală, majoritatea aleg să țină în detenție sute de mii de refugiați și solicitanți de azil pe an, arătând că lipsa actelor acestora le justifică politicile.

CINE POATE AJUNGE ÎN DETENȚIE?

- ***Refugiații care nu au făcut încă oficial cerere de azil***
- ***Solicitanții de azil care așteaptă determinarea statutului***
- ***Solicitanții de azil respinși***
- ***Persoanele cu statut de migrare nereglementar***
- ***Migranții care așteaptă să fie expulzați sau deportați***
- ***Bărbați, femei, copii refugiați, solicitanți de azil și migranți, indiferent de vârstă, sănătate fizică sau psihică, ori disabilitate.***

E greu de determinat cu precizie numărul refugiaților, solicitanților de azil și migranților din toată lumea aflați în detenție administrativă. Unele guverne adună și oferă statistici regulate și deschise privind cifrele. Însă multe altele nu oferă aceste cifre. UNHCR, pe baza rapoartelor de la guverne, adună și publică statistici privindu-i pe refugiații și solicitanții de azil din toată lumea, dar statisticile nu au date privitoare la detenție.

CÂȚI REFUGIAȚI, SOLICITANȚI DE AZIL ȘI MIGRANȚI SE AFLĂ ÎN DETENȚIE DIN MOTIVE DE MIGRARE?

- *Majoritatea guvernelor nu țin și nu oferă informații privind numărul persoanelor străine în detenție.*
- *Marea Britanie, Statele Unite și Australia țin statistici accesibile public cu privire la solicitanții de azil și migranții aflați în detenție.*¹⁶
- *EUROSTAT, biroul de statistică a Uniunii Europene, publică statistici și informații despre azil (cereri și decizii), însă nu și despre detenția solicitanților de azil.*¹⁷
- *Centrul UE de Informare, Discuții și Schimb privind Trecerea Granițelor și Imigrarea (CIREFI) e alcătuit din experți ai statelor membre – toți funcționari guvernamentali – care se întâlnesc lunar pentru schimb de informații și statistici privind migrarea, migrarea ilegală și alte probleme. Aceste informații sunt păstrate confidențial.*
- *Planul de Acțiune pentru colectarea și analizarea statisticilor comunitare în domeniul migrării prezentat Consiliului Europei și Parlamentului European de Comisia Europeană în 2003 nu include prevederi pentru strângerea de statistici legate de migrare.*¹⁸

Refugiații, solicitanții de azil și migranții sunt deținuți în toate stadiile procesului de migrare sau de refugiere: înainte de a fi admiși oficial la frontiere, pe mări și în aeroporturi; în timpul procesării oricăror cereri care solicită permisiunea de a rămâne în țară (inclusiv cererea pentru statutul de refugiat); și înainte de expulzare ori deportare. Durata detenției administrative variază de la un stat membru la altul, unele având limita de 32 de zile (Franța), iar altele mergând până la detenție nedeterminată (Marea Britanie). Perioadele pot varia în funcție de posesia sau lipsa actelor respectivului migrant sau solicitant de azil. De asemenea, durata mai depinde uneori și de locul detenției și de numărul de paturi disponibile într-o zi anume. Tabelul de mai jos dă o idee despre durata maximă a detenției solicitanților de azil și migranților conform legilor naționale. Pentru

¹⁶ Pentru statisticile detenției în Marea Britanie, vizitează pagina Ministerului de Interne privind imigrarea și statisticile la <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/index.htm>. Statisticile SUA privind detenția se află la adresa <http://uscis.gov> a Serviciilor de Cetățenie și Imigrare ale SUA, la pagina de statistică. Statisticile australiene se găsesc la adresa www.immi.gov.au a Departamentului de Imigrare și Afaceri Multiculturale.

¹⁷ Vizitați site-ul EUROSTAT la <http://epp.eurostat.cec.eu.int>.

¹⁸ Vezi Comunicatul Comisiei către Consiliul și Parlamentul European pentru a prezenta un Plan de Acțiune pentru strângerea și analizarea statisticilor comunitare în domeniul migrării, COM (2003) 179 final, Bruxelles, 15/4/2003. Vezi și Eurostat Working Paper – Proiect de Manual de Statistică a solicitanților de azil și refugiaților (3/1998/E/No. 18).

informație adusă la zi privind durata detenției în țările europene, vizitați pagina de internet a JRS Europe privind detenția la <http://www.detention-in-europe.org>.

CÂT TIMP SUNT ȚINUȚI ÎN DETENȚIE ADMINISTRATIVĂ REFUGIAȚII, SOLICITANȚII DE AZIL ȘI MIGRANȚII ÎN STATELE MEMBRE ALE UE?

- *Danemarca – 72 ore*
 - *Finlanda – 4 zile (la secții de poliție); 8 zile (centru de străini)*
 - *Suedia – 10 zile*
 - *Ungaria – 1 lună*
 - *Franța - 32 zile*
 - *Spania – 40 zile*
 - *Portugalia – 60 zile*
 - *Austria – 60 zile*
 - *Italia – 60 zile*
 - *Irlanda – 8 săptămâni (pentru cei ce urmează a fi îndepărtați); nedeterminat (solicitanții de azil)*
 - *Grecia – 3 luni*
 - *Luxemburg – 3 luni*
 - *Slovenia – 4 luni (solicitanții de azil); 6 luni (migranții)*
 - *Belgia – 5 luni*
 - *Lituania – 180 zile*
 - *Slovacia – 180 zile*
 - *Slovenia – 180 zile*
 - *Republica Cehă – 180 zile*
 - *Polonia – 1 an*
 - *Germania – 18 luni*
 - *Malta – 18 luni*
 - *Letonia – 20 luni*
 - *UK – Nedeterminat (legea nu prescrie nici un maximum)*
 - *Olanda - Nedeterminat (legea nu prescrie nici un maximum)*
- NB: Lipsesc datele privind Estonia. În România, perioada este de 6 luni; despre Bulgaria nu avem lămuriri.**

În lumea întreagă s-au dezvoltat și s-au semnat de către guverne tratate, rezoluții, îndrumări și regulamente privind problema detenției refugiaților, solicitanților de azil și migranților. Ca și în cazul standardelor de primire, există instrumente care protejează drepturile umane ale refugiaților, solicitanților de azil și migranților care pot fi supuși detenției. Aceste instrumente se referă la garanții procedurale care să fie date persoanelor ce se confruntă cu restricționarea libertății de mișcare și la condițiile care trebuie create în centrele unde sunt deținuți non-cetățeni. Această secțiune oferă o trecere în revistă a acestor instrumente, precum și recomandări de implementare.

2.2 Recomandări pentru respectarea de către state a legilor internaționale și regionale privind detenția refugiaților, solicitanților de azil și migranților

După cum am arătat mai sus, deținuții sunt protejați de multe instrumente obligatorii și neobligatorii, indiferent de statutul lor de migrare. Înainte de a ne ocupa de protecțiile specifice pentru persoanele trimise în detenție, este important să subliniem că pot și trebuie aduse argumente împotriva detenției refugiaților și solicitanților de azil așa cum sunt exprimate în instrumente internaționale și regionale.

ARGUMENTE CE TREBUIE ADUSE ÎMPOTRIVA FOLOSIRII DETENȚIEI PENTRU REFUGIAȚI ȘI SOLICITANȚII DE AZIL

- *Marea majoritate a persoanelor care solicită protecție internațională – refugiați și solicitanți de azil – nu sunt infractori și, ca atare, nu trebuie tratați astfel.*
- *Îndrumările UNHCR îndeamnă expres statele să nu folosească detenția, cu următoarele excepții: pentru a verifica identitatea; pentru a determina elementele pe care se bazează o solicitare; în cazul folosirii de documente false cu intenția de a deruta; pentru protejarea securității naționale și a ordinii publice.*
- *Când un stat ia în calcul detenția, ar trebui să caute mai întâi alte alternative, după cum o sugerează UNHCR: monitorizarea; aducerea unui garant; cautiunea; cazarea în centre deschise.*
- *Întrucât refugiații și solicitanții de azil se află legal în țări gazdă – în așteptarea unei decizii finale și irevocabile la cererea lor – nu ar trebui considerați ca intrați ilegal sau ca rezidenți neautorizați și, ca atare, nu ar trebui să fie deținuți, așa cum prevede CEDO, art. 5.*
- *S-au efectuat studii care arată că alternativele la detenție sunt eficiente pentru a garanta prezența refugiaților, solicitanților de azil și migranților la interviuri și audieri cu autoritățile guvernamentale.¹⁹*
- *Nu ar trebui să fie deținute următoarele categorii de persoane: minorii neînsoțiți sau separați; vârstnicii; victimele torturii sau traumelor; persoanele cu dizabilități fizice sau psihice; gravidele; mamele care alăptează.*

¹⁹ Vezi, Sullivan, E., Mottino, F., Khashu, A., O'Neil, M., *Testarea Supravegherii Comunitare pentru INS: Analiză a Programului de Asistență pentru Prezență* (Vera Institute for Justice 2001) (91% procent de prezență pentru persoanele din program).

2.3. Ce drepturi au refugiații, solicitanții de azil și migranții deținuți?

Refugiații, solicitanții de azil și migranții deținuți au următoarele drepturi:

- Dreptul să ceară azil
- Să nu fie supuși arestării și detenției arbitrare sau exilului
- Să nu fie supuși la torturi, la tratamente inumane sau degradante
- Dreptul de a fi tratați cu omenie și respect pentru demnitatea inerentă persoanei umane.

Secțiunile de mai jos oferă informații detaliate privind ce ar trebui să facă statele pentru a garanta implementarea și respectarea acestor drepturi.

SUGESTIE BIBLIOGRAFICĂ – STANDARDE DE DETENȚIE

Mai multe țări au elaborat reguli oficiale de detenție și/sau regulamente pentru deținerea refugiaților, solicitanților de azil și migranților. Agenții guvernamentale și ONG-uri au propus și ele linii directoare privind standardele de detenție și drepturile omului.

- *Marea Britanie – UK Detention Centre Rules 2001, 2001 No. 238, se găsesc pe site-ul AVID la <http://www.aviddetention.org.uk>.*
- *Statele Unite – Detention Operations Manual, U.S. Immigration and Customs Enforcement, se găsesc pe site-ul ICE la <http://www.ice.gov>.*
- *Australia – Immigration Detention Standards, Australia Department of Immigration and Multicultural Affairs (1997) se găsesc pe site-ul Proiectului de Formare pentru Detenție al JRS la <http://www.accompanydetainees.org>.*
- *Canada – Citizenship and Immigration Canada Enforcement Manual – Chapter 20: Detention, se găsește pe site-ul CIC la <http://www.cic.gc.ca>.*
- *Australian Human Rights and Equal Opportunity Commission (HREOC) Report – Immigration and Detention Guidelines (March 2000), se găsește pe site-ul comisiei la <http://www.hreoc.gov.au>*

(i) Cum ar trebui să garanteze guvernele respectarea dreptului la azil în contextul detenției?

Aproape toate țările europene au legislație națională ce prevede protecția prin azil. În ciuda acestei legislații, adesea nu reușesc să-i identifice pe refugiați din cauză că implementarea acestor proceduri e deficitară. Accesul la proceduri corecte și eficiente de azil devine și mai dificil acolo unde refugiații și solicitanții de azil se află în detenție. Solicitanții de azil în detenție sunt total dependenți de prezența avocaților sau reprezentanților juridici care trebuie să vină la ei. Când sunt deținuți, solicitanții de azil și

refugiații nu pot avea cu ușurință acces la martori sau documente care să-i sprijine. Pentru ca guvernele să-i garanteze unui deținut exercitarea dreptului la azil, trebuie să se ocupe de următoarele:

- Informare: Curând după plasarea în detenție, deținuților să li se dea informații despre dreptul lor de a cere azil. Aceste informații să fie prezentate într-o limbă și într-o modalitate care să le fie inteligibile.
- Acces la consiliere: Guvernele trebuie să faciliteze accesul avocaților și reprezentanților juridici în centrele de detenție. Avocații să aibă acces la clienții lor șapte zile pe săptămână, douăzeci și patru de ore pe zi, dacă e necesar. Guvernele să nu uite că, pentru reprezentarea juridică, nu e suficient să fie de față un avocat în timpul judecării pe fond sau al interviului propriu-zis. Acesta trebuie să acționeze înaintea, în timpul și după terminarea procesului. Aceasta înseamnă că avocatul trebuie să dispună de timp pentru a vorbi cu clientul, pentru a aduna informații despre țara de origine a acestuia, pentru a dezvolta argumentația juridică și în sfârșit pentru a pregăti cererea de azil spre a fi prezentată guvernului. Dacă avocatul nu vorbește limba solicitanților de azil, trebuie să aibă acces la un interpret în timpul pregătirii.
- Audiere individuală: Guvernele să asigure audieri individuale într-un cadru care să respecte confidențialitatea petentului și seriozitatea procedurilor. Audierile să nu se țină în spații deschise din cadrul centrelor de detenție, ci să se pună la dispoziție un birou separat în condiții corespunzătoare cu respectul pentru importanța procesului de determinare a statutului de refugiat.
- Acces la traducere eficientă și profesională: Traducătorii și interpreții să fie formați profesional, iar petenții să aibă acces la ei pe tot parcursul procedurii. În cazurile cererilor unor femei, bazate pe motive sexuale, să se pună la dispoziție traducătoare sau interprete.²⁰
- Confidențialitate: Guvernele să garanteze confidențialitatea procedurii. Aceasta înseamnă că funcționarii guvernamentali, personalul de securitate, interpreții și translatorii, avocații, personalul ONG-urilor, asistenții sociali și personalul medical care oferă servicii solicitanților de azil, refugiaților și migranților aflați în detenție au datoria să asigure confidențialitatea informațiilor primite de la petent sau despre el, inclusiv faptul că petentul a solicitat azil. Pentru a proteja confidențialitatea, se vor pune la dispoziția avocaților încăperi speciale pentru întâlnirile cu clienții.
- Acces la recurs judecătoresc: Guvernele trebuie să asigure accesul la recurs judecătoresc efectiv îngrijindu-se ca petenții să aibă în continuare reprezentare juridică în timpul recursului și ca ei să fie anunțați despre procedurile de recurs și despre hotărârea definitivă.

²⁰ Vezi Sugestie Practică – Ce trebuie să se aibă în vedere când se folosesc interpreți.

- Proceduri pentru nevoi speciale: Guvernele să elaboreze îndrumări și să implementeze proceduri pentru tratarea cazurilor ce presupun nevoi speciale. De exemplu, guvernele să elaboreze directive naționale – ghidându-se după materialele UNHCR și altele – cu privire la chestiuni legate de cereri bazate pe violență sexuală, cereri de azil înaintate de copii și proceduri pentru solicitanții de azil vârstnici. Personalul care se ocupă de cei cu nevoi speciale – și cel de stat și cel de la ONG-uri – trebuie format pentru a oferi serviciile necesare într-o manieră plină de sensibilitate.²¹

SUGESTIE BIBLIOGRAFICĂ – PROCEDURI DE AZIL CORECTE ȘI EFICIENTE

UNHCR a publicat materiale privind standardele de determinare a statutului de refugiat și de procedură de azil care să fie corecte și eficiente:

- *Manualul UNHCR privind Procedurile și Criteriile de Determinare a Statutului de Refugiat (Geneva 1992)*
- *Departamentul de Protecție Internațională, Standarde Procedurale pentru Determinarea Statutului de Refugiat sub Mandatul UNHCR (Geneva 2005)*
- *Consultări Globale privind Protecția Internațională – Procesele de Azil (Proceduri de Azil Corecte și Eficiente), Doc. ONU EC/GC/01/12 (31 Mai 2001).*

Pe lângă acestea, RSD Watch strânge informații despre determinările statutului de refugiați efectuate de UNHCR și promovează corectitudinea și transparența în procese. Mai multe informații despre RSD Watch se găsesc pe site-ul acestui organism la <http://www.rsdwatch.org>

(ii) Ce garanții procedurale au refugiații, solicitanții de azil și migranții în privința detenției lor?

Guvernele trebuie să garanteze tuturor persoanelor din cadrul granițelor lor că nu vor suferi arestări, detenție sau exil arbitrar. Dreptul internațional, regional și național stabilește că nimeni nu va fi supus în mod arbitrar arestării, detenției sau exilului.²² Ca

²¹ Vezi Sugestii bibliografice – Copii; Sugestii bibliografice – Femei și Probleme sexuale.

²² DUDO, art. 9; PIDCP, art. 9(1); CEDO, art. 5(1). Vezi Comitetul pentru Drepturile Omului, Comentariu General Nr. 8/1982 (PIRESC art. 9(1) se aplică la toate privările de libertate, inclusiv în cazuri legate de controlul imigrației); Comunicarea Comitetului pentru Drepturile Omului Nr. 560/1993 (trebuie să fie necesar în toate împrejurările și e relevant elementul de proporționalitate); Comunicarea Comitetului pentru

detenția să fie legală, trebuie să existe un fundament în lege pentru a ordona detenția. Orice ordin trebuie întocmit pentru un scop legitim; trebuie să nu existe mijloace mai puțin drastice pentru a îndeplini obiectivul ce justifică detenția (de ex. prezentarea la interviuri și audieri, respectarea ordinului de îndepărtare), Detenția trebuie să aibă o durată limitată și să fie aplicată în mod nediscriminatoriu. Pentru ca guvernele să-și respecte obligațiile conform legii, trebuie să se conformeze următoarelor cerințe:

- Să ofere informații prompte deținutului. Imediat după arestare, autoritatea să ofere informații privind motivele arestării și detenției precum și drepturile deținutului. Acestea trebuie prezentate într-o limbă și într-un mod pe care persoana să le înțeleagă. Dacă persoanele sosesc în grupuri și sunt prezentate magistratului local ca grup, se va avea grijă să existe interpreți în tribunal sau în instituția unde se derulează procedura pentru a explica în mod corespunzător ce se petrece. La sosire, refugiații, solicitanții de azil și migranții sunt deosebit de vulnerabili după călătorie. De aceea este fundamental să se asigure înțelegerea de către ei a ce se întâmplă și a drepturilor pe care le au. În plus, să fie prezenți juriști care să vorbească cu noii sosiți. O întâlnire de grup ce se desfășoară fără a avea siguranța că toți noii sosiți înțeleg ce se petrece încalcă dreptul la informație. (ICCPR, art. 9(2)); UNCPR 10, 11, 13; Recomandările UNHCR pentru Detenție, Recomandarea 5)

SUGESTIE PRACTICĂ – CUNOAȘTE-ȚI DREPTURILE

După cum am menționat anterior, prezentările “Cunoaște-ți Drepturile” realizate de ONG-uri constituie un mijloc eficient pentru a oferi informațiile de care au multă nevoie toți deținuții. Multe grupuri din SUA au dezvoltat astfel de proiecte – the Florence Immigrant and Refugee Rights Project (<http://www.firrp.org>) și the Capitol Area Immigrants’ Rights Coalition (CAIR) (<http://www.caircoalition.org>) cu acordul guvernului, care a oferit sprijin și finanțare în unele cazuri. Guvernul recunoaște că cu cât refugiații și imigranții deținuți își cunosc mai bine drepturile, cu atât mai rapide și mai eficiente sunt procedurile care au loc pentru a răspunde la respectivele cazuri.

- Să ofere acces la consiliere juridică efectivă: Guvernele să fie capabile să contacteze rapid consilieri juridici care să se prezinte în scurt timp după arestare pentru a-l ajuta pe deținut să-și înțeleagă drepturile și pentru a stabili dacă are motive pentru a solicita azilul. (ICCPR, art. 14(c); UNCPR 17, 18; Recomandările UNHCR pentru Detenție, Recomandarea 5)
- Identificarea supraviețuitorilor torturii sau a persoanelor cu nevoi speciale: Guvernele să creeze un proces de triere spre a-i identifica rapid pe supraviețuitorii

Drepturile Omului Nr. 900/1999 (riscul ascunderii nu justifică detenția prelungită atunci când stau la dispoziție alte mijloace mai puțin invazive, cum ar fi angajamentul de prezentare la anumite intervale sau alte condiții); Judecarea lui Chahal cu Marea Britanie, judecata din 15 noiembrie 1996 (standard necesar de de diligență în relație cu detenția).

- torturii, pe copiii neînsoțiți sau separați și alte persoane vulnerabile, inclusiv femeile gravide, persoanele cu nevoi medicale și persoanele în vârstă și să acceseze cazare alternativă, deschisă, pentru ei, care să se ocupe de nevoile lor.
- Revizuirea inițială și periodică. Guvernele trebuie să furnizeze informații deținuților cu privire la dreptul lor la revizuire și să stabilească un proces de revizuire periodică a cauzelor deținuților fără întârziere în fața unui organism judecătoresc sau administrativ independent de autoritățile care au dispus inițial detenția. (ICCPR, art. 9(4); CEDO, art. 5(4); UNCPR 4, 11, 32; Recomandările UNHCR pentru Detenție, Recomandarea 5); Comunicatul Comitetului pentru Drepturile Omului nr. 560/1993; Comentariul General al Comitetului pentru Drepturile Omului nr. 8, Articolul 9 (Sesiunea a șaisprezecea 1982))
 - Contactul cu oficiul local al UNHCR, cu organismele naționale pentru refugiați sau cu alte agenții ori avocați: Pentru a oferi contact și acces real la UNHCR și la alte agenții sau avocați, guvernele nu trebuie să se mulțumească să afișeze o listă cu informații despre contacte în interiorul centrelor de detenție. Guvernele să permită UNHCR și ONG-urilor acces regulat la centrele de detenție, ca aceștia să poată oferi informații în mod regulat tuturor deținuților cu privire la drepturile lor (Recomandările UNHCR pentru Detenție, Recomandarea 5).

SUGESTIE BIBLIOGRAFICĂ

Consiliul European pentru Refugiați și Exilați (ECRE), organizație ce unește 76 de agenții pentru asistența refugiaților din 30 de țări, activează pentru promovarea unor politici corecte și omenoașe în tratarea refugiaților și a solicitanților de azil. Printre altele, desfășoară și o muncă de cercetare și emite luări de poziții. A emis “Documentul din 1996 privind poziția ECRE în problema detenției”, un document util cu recomandări vizând garanțiile procedurale pentru deținuți și condițiile de detenție. Acest document se găsește pe site-ul ECRE la <http://www.ecre.org>.

(iii) Condiții de detenție – fără tortură și fără tratamente inumane sau degradante

Interzicerea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante este ferm stipulată de dreptul internațional.²³ Condițiile de detenție pot constitui, în anumite împrejurări, tortură, ori tratament inuman sau degradant. Tortura poate fi și psihică și fizică și poate lua diferite forme, inclusiv următoarele: șocuri electrice, bătăi, atârănări în poziții dureroase, viol, ardere cu țigara, lipsirea de hrană, de somn sau de comunicare, zgomot sau intimidare. Unele practici luate separat pot să nu constituie tortură, dar când sunt luate ca întreg pot fi în fapt tortură. De exemplu, în detenție, următoarele pot constitui tratamente inumane sau degradante: ignorarea sistematică a cererii unui deținut până când e repetată de multe ori; aplicarea regulamentelor de detenție într-un mod arbitrar și inegal, crearea unui climat de suspiciune și de neîncredere între deținuți; adresarea către deținuți ca și cum ar fi copii; ori intrarea în celulele și spațiile deținuților pe neașteptate și fără motiv. Pentru ca statele să-și îndeplinească obligațiile de a interzice tortura, tratamentele inumane ori degradante, trebuie să aibă în vedere următoarele:

- Informația: Tuturor deținuților să li se furnizeze informații, într-o limbă și într-un mod pe care să le poată înțelege, cu privire la regulile din centrul de detenție. Deținuților să li se dea aceste informații la sosire și să li se ofere ocazia de a pune întrebări cu privire la procedurile din timpul întregii perioade în care sunt deținuți.
- Procedura de reclamare. Guvernele să stabilească proceduri de reclamare prin care deținuții să se poată plânde de încălcări. Întregul personal din centrele de detenție să poarte insigne care să-i identifice prin nume și grad. Procedura de reclamare să fie independentă și accesibilă deținuților. Deținuții să aibă posibilitatea de a prezenta reclamații oral sau în scris. (UNCPP, Principiul 33; Recomandările UNHCR pentru Detenție, Recomandarea 10)
- Capacitatea de cazare: Deținuții să nu fie cazați în condiții de supraaglomerare. Centrele să nu-și depășească capacitatea proiectată de cazare a deținuților.

SUGESTIE BIBLIOGRAFICĂ – MONITORIZAREA LOCURILOR DE DETENȚIE

Asociația pentru Prevenirea Torturii, un ONG cu sediul la Geneva, acționează pentru prevenirea torturii și a altor forme de maltratare din lumea întreagă. Pentru a-și realiza obiectivele, promovează monitorizarea locurilor de detenție, încurajează adoptarea și respectarea normelor și standardelor legale care interzic tortura și combat impunitatea și întărește capacitățile indivizilor și grupurilor de a împiedica tortura. Ca parte a activității sale, a publicat “Monitorizarea Locurilor de Detenție – Ghid Practic”, un instrument excelent pentru toți cei care lucrează cu deținuți. Informații despre APT și publicațiile ei se găsesc pe site-ul ei la <http://www.apr.ch>.

²³ Corpus de Principii pentru Protecția Tuturor Persoanelor aflate în orice Formă de Detenție, Principiul 6; PICPD, art. 7; CEDO, art. 3; Convenția ONU împotriva Torturii și altor Tratamente sau Pedepse Crude, Inumane sau Degradante, articolele, 1, 16; CDC, art. 37.

(iv) Condițiile de detenție – dreptul de a fi tratați cu omenie și respect față de demnitatea inerentă a persoanei

Dreptul internațional cere ca deținuții să fie tratați cu demnitate și respect.²⁴ Condițiile de detenție trebuie să respecte drepturile omului, inclusiv următoarele: dreptul la viața de familie și la intimitate; dreptul la îngrijire medicală; cazare și hrană corespunzătoare; dreptul la viață culturală; dreptul la recreere; dreptul la religie; dreptul la educație. Pentru a respecta drepturile umane ale deținuților, guvernele se cuvine să garanteze următoarele:

- **Cazarea:** Cazarea să îndeplinească toate cerințele reglementărilor sanitare locale și naționale. Să se aibă grijă de furnizarea căldurii în anotimpul rece și a ventilatoarelor în anotimpurile mai călduroase. Instalațiile sanitare să-i permită fiecărui deținut să-și rezolve nevoile proprii într-un mod curat și decent. Să fie furnizate instalații de baie și duș conform necesităților, ca fiecare deținut să poată face baie sau duș, la o temperatură potrivită sezonului, ori de câte ori are nevoie pentru igiena generală. Toate componentele centrului să fie bine întreținute și curățate. Toți deținuții să dispună de paturi individuale, cu așternuturi curate și călduroase. Bărbații și femeile să fie despărțiți, iar familiilor să li se pună la dispoziție spații speciale. Deținuții administrativi să nu fie ținuti laolaltă cu persoane care așteaptă să fie judecate sau care au condamnări pentru infracțiuni (Reguli Minime Standard pentru Tratarea celor Închiși, regulile 9-14, 19, 86; Recomandările UNHCR pentru Detenție, Recomandarea 10 (ii), (ix))
- **Hrana:** Fiecare deținut să primească hrană având valoare nutritivă corespunzătoare vârstei și condiției sale fizice. Locurile în care se pregătește hrana să fie curate, iar mâncarea să fie distribuită deținuților în condiții sanitare corespunzătoare. Unitățile să ofere deținuților, la cerere, ocazia rezonabilă și corectă de a-și respecta practicile religioase în privința alimentației. (Reguli Minime Standard pentru Tratarea celor Închiși, regula 20(1); ICESCR, art. 11; Reguli ONU pentru ocrotirea minorilor lipsiți de libertate, regula 37)
- **Îngrijirea medicală și serviciile de sănătate:** Deținuții să primească tratament medical adecvat și, când e nevoie, consiliere psihologică. Deținuții bolnavi care au nevoie de atenție specială să fie transferați în unitățile medicale corespunzătoare. Deținuților să li se facă o examinare medicală corespunzătoare cât de curând posibil. Să se facă o triere cât mai repede pentru a identifica posibili supraviețuitori ai torturii și deținuții cu alte nevoi speciale pentru a li se da îngrijirea cuvenită. Deținuții să poată alege un doctor sau o doctoriță. Orice servicii sanitare să includă și servicii pentru sănătatea reproducerii. Să se țină seama de faptul că mulți deținuți suferă efecte psihologice și fizice de pe urma detenției. Să se dea atenție depistării precoce a depresiei sau a altor disabilități pricinuite de detenție și să se ofere îngrijirea necesară, inclusiv recomandarea

²⁴ Îndrumările ÎCNUR despre Criteriile și Standardele Aplicabile privind Detenția Solicitanților de Azil, Îndrumarea 10; Corpus de Principii pentru Protejarea tuturor Persoanelor aflate în Orice Formă de Detenție Principiile 1, 6; Reguli Minimale Standard pentru Tratarea celor Închiși, Regula 27.

eliberării persoanei. (ICESCR, art. 12; UNCPP, Principiul 24; Reguli Minimale Standard de Tratare a celor Închiși, regulile 22, 25; Codul de Conduită al Oficialilor Însărcinați cu Aplicarea Legii, art. 6; Principii de Etică Medicală legate de Rolul Personalului Sanitar, mai ales al Medicilor, în Protejarea Deținuților împotriva Torturii și altor Tratamente sau Pedepse Crude, Inumane sau Degradante, Principiul 1).

- **Învățământ:** Toți copiii, indiferent de statutul lor, au dreptul să accedă la învățământ. Unde copiii sunt deținuți, să li se ofere un învățământ similar cu cel oferit cetățenilor țării unde se află. Profesori calificați să țină lecții la locul de detenție, sau copiii să fie transportați la școlile locale pentru lecții. (CDC, art. 28; Îndrumările și Politicile și Procedurile UNHCR în rezolvarea problemelor Copiilor Neînsoțiți Solicitanți de Azil, Recomandările 7.12, 7.13, 7.14)
- **Învățământ pentru adulți și alte programe:** Deținuții adulți să aibă ocazia să-și continue studiile sau să aibă acces la învățământul profesional. În centrele de detenție să fie create și introduse programe culturale și educative. (UNCPP, Principiile 15, 18(1), 19; Reguli Minimale Standard de Tratare a celor Închiși, regula 37; Recomandările UNHCR pentru Detenție, Recomandarea 10)
- **Recreerea:** Persoanele aflate în detenție să aibă acces la activități recreative în timpul detenției. Autoritățile să întrețină spații pentru mișcare în aer liber și să se furnizeze echipament pentru exercițiile fizice. (CDC, art. 31; Reguli Minimale Standard de Tratare a celor Închiși, regula 21; Recomandările UNHCR pentru Detenție, Recomandarea 10(vi))
- **Servicii religioase:** Persoanele aflate în detenție să aibă ocazia să-și practice religia. În centrele de detenție să fie prevăzute spații separate pentru cultul religios. Pastorilor, preoților, imamilor și altor persoane religioase să li se permită accesul regulat în centrele de detenție pentru a se îngriji de nevoile pastorale ale deținuților. (ICCPR, art. 18; Reguli Minimale Standard de Tratare a celor Închiși, regulile 41, 42; Recomandările UNHCR pentru Detenție, Recomandarea 10)
- **Contactul cu lumea exterioară:** Deținuților să li se îngăduie să ia legătura cu familia, cu prietenii și cu consilierii. În plus, să li se permită vizite. Pentru facilitarea contactului, să li se dea cartele telefonice. În fiecare centru să existe spații care să permită vizite în condiții demne. (UNCPP, Principiile 15, 18(1), 19; Reguli Minimale Standard de Tratare a celor Închiși, regula 37; Recomandările UNHCR pentru Detenție, Recomandarea 10)
- **Grupuri vulnerabile:** Date fiind efectele negative ale detenției asupra stării psihologice a unora dintre deținuți, să se facă eforturi pentru a găsi alternative la detenție pentru următoarele grupuri: persoanele în vârstă neînsoțite; victimele torturilor și traumelor; persoanele cu dizabilități psihice sau fizice; femeile gravide și mame de sugari și copii mici; copii neînsoțiți sau separați. Dacă sunt în detenție, medicul să certifice faptul că detenția nu le va face rău și să fie examinați

în mod regulat și să li se ofere serviciile necesare de un personal calificat. (Reguli Minimale Standard de Tratare a celor Închiși, regulile 23(1), 53(1); Recomandările UNHCR pentru Detenție, Recomandarea 7)

SUGESTIE BIBLIOGRAFICĂ – DETENȚIA FEMEILOR ȘI A COPIILOR

Mai multe grupuri au întocmit rapoarte cu privire la situația specială a femeilor și copiilor aflați în detenție.

- *Women in Immigration Detention – More questions than answers (“Femei în Detenție pentru Imigrare – Mai multe Întrebări decât Răspunsuri”)* (University of Technology, Sydney 2005) (Australia)
- *‘They took me away’ - Women’s experiences of immigration detention in the UK (“M-au luat și m-au dus” – Experiențele unor femei din detenția pentru imigrare în Marea Britanie)* (Asylum Aid 2004) (UK)
- *Behind Locked Doors: Abuse of Refugee Women at the Krome Detention Center (“În spatele Ușilor Zăvorâte” – Abuzuri suferite de Femei Refugiate la Centrul de Detenție Krome)* (Women’s Commission for Refugee Women and Children 2000) (USA)
- *Liberty Denied: Women Seeking Asylum Imprisoned in the United States (“Libertatea Refuzată: Femei Solicitante de Azil în Statele Unite”)* (Women’s Commission for Refugee Women and Children 1997) (USA)
- *Unaccompanied Children in Immigration Detention (“Copiii Neînsoțiți în Detenția pentru Imigrare”)* (Amnesty International 2003) (USA)
- *Report of the National Inquiry into Children in Immigration Detention (“Raportul Anchetei Naționale privind Copiii din Detenția pentru Imigrare”)* (HREOC 2004) (Australia)

- Instruirea: Întregul personal care lucrează cu persoanele în detenție să fie instruit cu privire la azil, la cauzele mișcărilor refugiaților și la situația din țările de origine ale acestor persoane. În plus, să existe un instructaj privind metodele de a recunoaște simptomele de stres pe care le pot manifesta solicitanții de azil deținuți și de a reacționa la ele. Personalul să fie instruit cu privire la standardele drepturilor omului aplicabile detenției. Centrele de detenție să lucreze în colaborare cu ONG-urile pentru a crea și a pune în aplicare programe, oferind ocazia de a participa și unii și alții la anumite module de formare. (Reguli Minimale Standard de Tratare a celor Închiși, regulile 36, 27; Reguli pentru Protejarea Minorilor Lipsiți de Libertate, paragrafele. 88, 81)

(v) *Există organisme sau instituții care să monitorizeze probleme legate de detenție?*

Pe lângă contestarea detenției fie folosind campanii naționale sau litigii în justiție, avocații pot să aibă în vedere înaintarea de reclamații la organisme de monitorizare la nivel internațional sau regional. Grupul de Lucru al ONU privind Detenția Arbitrară (WGAD), cu sediul la Geneva, Elveția, și Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și a Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT), cu sediul la Strasbourg, Franța, sunt două organisme care monitorizează probleme legate de garanțiile procedurale și condițiile de detenție.

(a) Grupul de Lucru al ONU privind Detenția Arbitrară

Grupul de Lucru privind Detenția Arbitrară (WGAD) a fost înființat în 1991 de către Comisia pentru Drepturile Omului, cu următorul mandat:

- Să investigheze cazurile de detenție arbitrară;
- Să ceară și să primească informații de la guverne, organizații inter-guvernamentale și non-guvernamentale precum și de la persoanele interesate, de la familiile sau de la reprezentanții lor;
- Să prezinte un raport cuprinzător Comisiei la sesiunea anuală a acesteia.

WGAD este singurul mecanism nebazat pe vreun tratat al cărui mandat se îngrijește de reclamațiile individuale. Este autorizat să investigheze cazuri și să primească informații cu privire la încălcări ale drepturilor omului legate în mod specific de privarea de libertate. WGAD se compune din cinci experți independenți numiți de Președintele Comisiei pentru Drepturile Omului. E asistat de Secretariatul Comisarului pentru Drepturile Omului și ține trei întruniri pe an, fiecare durând între cinci și opt zile.²⁵

WGAD e autorizat să investigheze cazuri individuale care se plâng de violarea standardelor drepturilor omului legate de privarea de libertate. În cazurile care implică o persoană sau persoane, să se trimită o comunicare, de preferință însoțită de chestionarul model la:²⁶

Working Group on Arbitrary Detention
c/o Office of the UN High Commissioner for Human Rights
United Nations Office at Geneva
CH-1211, Geneva 10
Switzerland

De îndată ce WGAD primește o comunicare, o înaintează guvernului interesat, care are la dispoziție 90 de zile pentru a comenta și a răspunde. Dacă guvernul vrea mai mult timp, trebuie să ceară aceasta în mod expres. Se pot acorda prelungiri pentru încă două luni. WGAD nu dezvăluie guvernului identitatea persoanei care a înaintat reclamația. Răspunsul dat de guvern este comunicat persoanei care a înaintat reclamația pentru orice

²⁵ Pentru a afla mai multe despre WGAD, vezi Fact Sheet No. 26 – The Working Group on Arbitrary Detention, care se găsește pe site-ul Biroului Înalțului Comisar pentru Drepturile Omului la <http://www.unhchr.ch>.

²⁶ Un exemplar al chestionarului model se găsește la Anexa D. Se mai găsesc exemplare și pe site-ul Înalțului Comisariat al ONU pentru Drepturile Omului la <http://www.unhchr.ch>.

comentarii suplimentare. În lumina informației adunate, WGAD va da un punct de vedere în care va determina dacă s-a confirmat sau nu o privare arbitrară de libertate. Dacă WGAD descoperă o astfel de privare, va emite recomandări guvernului. Dacă persoana a fost eliberată, WGAD poate totuși înainta cauza sau poate emite un punct de vedere. Aceste puncte de vedere ale WGAD sunt publicate de WGAD într-un raport anual.

WGAD are și o procedură accelerată pentru cazurile în care sunt declarații credibile că o persoană e deținută arbitrar și că sănătatea sau viața acelei persoane ar fi pusă în gravă primejdie dacă detenția ar continua. În astfel de cazuri, acțiunea urgentă e trimisă Ministrului de Externe al țării respective, cerând ca guvernul să ia măsurile corespunzătoare pentru a asigura respectarea dreptului la viață și la sănătate fizică și psihică al acelei persoane. Pentru a lua legătura cu Grupul de Lucru și a-i cere să lanseze un apel de urgență din motive umanitare, orice comunicare să fie trimisă la adresa de mai sus, sau, de preferință prin fax la: 41 22 917 90 06.

WGAD poate și să viziteze țări spre a investiga condiții de detenție. Însă astfel de vizite se pot face numai la invitația guvernului în cauză. Pe lângă misiuni pe teren, WGAD întocmește un raport pentru Înalțul Comisar pentru Drepturile Omului în care își descrie activitățile și prezintă informații despre reclamațiile înaintate și punctele de vedere emise.

(b) *Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și a Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante*

CPT este un mecanism non-judecătoresc autorizat de Convenția Europeană pentru Prevenirea Torturii și a Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante spre a-i proteja pe deținuți. Prin vizite, CPT e împuternicit să cerceteze modul de tratare a persoanelor lipsite de libertate în vederea întăririi protecției acestora de tortură. Secretariatul CPT face parte din Directoratul General pentru Drepturile Omului din cadrul Consiliului Europei.²⁷ CPT e alcătuit din experți independenți dintr-o varietate de domenii, inclusiv medici, juriști și specialiști în chestiuni penale. Este câte un membru din fiecare stat contractant.

Membrii CPT sunt împuterniciți să viziteze toate locurile de detenție, inclusiv centrele de detenție pentru imigranți. Au acces nelimitat și pot organiza, după necesități, vizite neașteptate, spre deosebire de Grupul de Lucru privind Detenția Arbitrară, care trebuie să solicite permisiune de la guverne ca să viziteze. Statele nu pot obiecta cu privire la timpul sau locul unei vizite, cu excepția unor motive de apărare națională, siguranță publică, tulburări grave, starea medicală a unei persoane sau în timpul unui interogatoriu urgent în curs, legat de o infracțiune. Până în decembrie 2005, CPT a efectuat 206 vizite la diferite unități de detenție din întreaga Europă; 128 din aceste vizite au fost vizite periodice și 78 au fost vizite « ad hoc ».

După încheierea unei vizite, CPT oferă în mod confidențial guvernului informații privind îngrijorările sale pentru a începe un dialog al cărui țel final este îmbunătățirea situației. Dacă statul e de acord să îmbunătățească și cooperează, informațiile rămân confidențiale.

²⁷ Vizitează pagina web a CPT la <http://www.cpt.coe.int> pentru mai multe informații.

Totuși, când nu o face, CPT poate publica raportul. În plus, guvernul însuși poate solicita publicarea raportului. CPT publică un raport anual în care își descrie activitățile.

CAPITOLUL III

PROBLEME PSIHO-SOCIALE CARE ÎI AFECTEAZĂ PE REFUGIAȚII, SOLICITANȚII DE AZIL ȘI MIGRANȚII ÎN DETENȚIE

3.1 Introducere

Această secțiune e adresată în primul rând persoanelor care vizitează deținuți precum și celor care le oferă acestora servicii sociale. Se vrea a fi un ghid pentru persoanele care lucrează direct cu deținuții și pentru voluntarii care îi vizitează, pentru a-i ajuta să identifice nevoile psihologice ale deținuților și a le da sugestii despre cum să vină în întâmpinarea acestor nevoi. Când vorbim de stare bună și sănătate psihosocială, ne referim și la aspectele psihologice și la cele sociale ale vieții unei persoane. Intervenția psihosocială presupune rezolvarea efectelor emoționale, psihice și comportamentale ale unui eveniment traumatizant ajutându-i pe cei afectați să-și folosească mecanismele și resursele interioare și exterioare spre a-i face față. Mulți refugiați și solicitanți de azil au suferit o traumă în țările lor de origine și în timpul fugii. Această traumă e adesea exacerbată în detenție. De aceea e vital pentru cei care lucrează cu și pentru refugiați, solicitanți de azil și alți migranți forțați să se îngrijească de aceste nevoi foarte importante.

SUGESTIE BIBLIOGRAFICĂ – AFECTARE PSIHICĂ ȘI DETENȚIE PE TERMEN LUNG

S-au efectuat mai multe studii pentru a documenta în ce măsură detenția pe termen lung îi afectează pe refugiați, pe solicitanții de azil și pe migranți. Între acestea semnalăm:

- *Evaluarea psihiatrică a Copiilor și a Familiilor din Detenția pentru Imigrare – Probleme Clinice, Etice și Administrative. Această comunicare a fost prezentată la “Forgotten Rights Symposium, Professional Alliance for the Health of Asylum Seekers” (Simpozionul “Drepturi Uitate, Alianța Profesională pentru Sănătatea Solicitanților de Azil”) din 12 noiembrie 2003, Sydney, Australia. Copiii aflați în detenție funcționează sub potențialul cognitiv așteptat, manifestă simptomele tulburării pricinuite de stresul post-traumatic și depresiei majore cu idei de sinucidere.*
- *De la Persecuție la Închisoare: Consecințele Detenției asupra Sănătății Solicitanților de Azil (Medici pentru Drepturile Omului și Programul Universităților Bellevue & New York pentru Supraviețuitorii Torturii, 2003). Raportări despre simptomele semnificative ale depresiei, anxietății, tulburării datorate stresului post-traumatic la solicitanții de azil aflați în detenție. Situația se ameliorează după eliberare, dar efectele detenției dăinuie.*
- *Tulburări psihologice la solicitanții de azil ținuți în detenție îndelungată: dare*

de seamă a unui observator participant. „Medical Journal of Australia”,Nr. 175, 2001, pp. 593-596. Relatări despre semne de depresie severă, disperare, apatie, paranoia, furie cronică, mania persecuției, psihoză sub-sindromală și comportament persistent de autovătămăre la persoanele deținute pentru anumite perioade de timp.

- *A Second Exile: the Mental Health Implications of Detention of Asylum Seekers in the United Kingdom (“Un al Doilea Exil: Implicațiile Detenției asupra Sănătății Mentale a Solicitanților de Azil din Marea Britanie”)(Birmingham Mental Health NHS Trust 1995). Raportări despre depresie, stres post-traumatic, disperare profundă, idei suicidare și autovătămăre.*

3.2 Primele vizite

Pentru a se îngriji corespunzător de nevoile deținuților, e importantă stabilirea unei relații de încredere și relaxare. Prezentați-vă și explicați limitele a ceea ce puteți oferi și ajutorul pe care îl puteți da. Latura personală a relației este cea mai importantă, iar partea practică va veni de la sine. Să aveți în minte câteva subiecte pentru a sparge gheața și a începe conversația, cum ar fi fotbalul, gătitul, țara lor, cum fac față detenției. Aveți grijă cu întrebările despre familie până când cunoașteți mai multe despre persoana pe care o vizitați.

Priceperile persoanelor care lucrează cu deținuți și ale vizitatorilor se bazează pe cunoaștere și înțelegere. Cunoștințele necesare cuprind, de exemplu, modul de operare al centrului de detenție, procedurile de intrare, cum se obține ajutor pentru deținut în diferite împrejurări etc. În plus, e util să se revadă informațiile despre țara de origine a deținutului înainte de prima vizită. Așadar, e foarte importantă familiarizarea cu regulamentul centrului. Citiți cât mai des câte ceva din el pentru a vă reaminti cum să găsiți informațiile de care aveți nevoie. Alte cunoștințe necesare se dobândesc o dată cu experiența.

Înțelegerea vine când avem intuiție, empatie și percepție. Problemele ce ne stânjenesc pot fi motive de înțelegere greșită, așteptări, bariere lingvistice, procese legale, idei preconcepute etc. Ignoranța, secretele, jumătățile de adevăr, minciunile, prefăcătoria, îndoielile, nesiguranța, lipsa de încredere – toate acestea ne stânjenesc relația și cu deținuții și cu alți profesioniști.

3.3 Deprinderi de Ascultare

Pare elementar – însă importanța dezvoltării unor deprinderi de ascultare eficiente nu este niciodată îndeajuns subliniată. Ascultarea reușită e o deprindere ce recere următoarele:

- Preocuparea sinceră pentru persoana respectivă și dorința de a o ajuta
- Atenția la indiciile privind starea emoțională a persoanei

- Lăsarea la o parte, pentru o vreme, a propriilor păreri, judecăți și sentimente

Printre lucrurile care blochează ascultarea eficientă se numără:

- Darea de sfaturi
- Liniștirea persoanei
- Învățarea persoanei ce să facă, răpindu-i inițiativa sau responsabilitatea

Sugestii utile pentru ascultare:

- Ascultați cu atenție deplină, fără a întrerupe
- Amintiți-vă cât mai amănunțit ce vi s-a spus
- Ascultați nu doar ce se spune, ci, pe cât posibil, și ce este lăsat deoparte
- Fiți atenți la semnalele non-verbale care vă ajută să înțelegeți
- Încercați să suportați pauzele și momentele de tăcere care sunt ceva mai lungi decât de obicei
- Încercați să vă simțiți bine și relaxați, atât dvs. cât și persoana cu care stați de vorbă
- Încercați să rămâneți calm chiar când nu vă simțiți astfel.

Când răspundeți persoanelor aflate în detenție, aveți grijă să fiți cât mai corect în cele spuse și clarificați orice lucru spus de ei pe care nu-l înțelegeți. Nu puneți decât un minimum de întrebări, doar când aveți nevoie de informații precise – atunci puneți o întrebare precisă. Dacă vreți să-i încurajați să vorbească, puneți întrebări deschise, care încep cu “ce” sau “cum”. Evitați folosirea unor fraze încărcate sau emiterea de judecăți. Evitați, de asemenea, să vorbiți prea curând, prea des sau prea îndelung.

Uneori, după ce primesc vești proaste, sau numai fiindcă sunt deprimăți sau melancolici, oamenii pot dori să tacă. Dacă vin în întâmpinarea dvs., vă spun cu aceasta că vor să le fiți alături și că au nevoie de dvs. Încercați să fiți cât mai liniștitor. Lăsați pauze sau tăceri, ca să aibă și ei ocazia să spună câte ceva.

(i) *Compasiune, identificare și empatie*

Compasiunea își are rădăcinile în propriile dvs. gânduri și sentimente despre ce se întâmplă. Răspunsul va fi bazat pe judecăți pe care le facem asupra situației. Avem tendința să simțim compătimire când persoana e o victimă. Ne pare rău că ei sunt în suferință și astfel tindem să ne atenuăm compasiunea dacă avem senzația că, într-un fel, și-au creat singuri problema.

Identificarea se bazează pe propria noastră experiență. Am avut sentimente asemănătoare și am putea fi într-o situație similară, suntem de aceeași religie, vârstă etc. Răspunsul dvs. imediat poate fi “mi s-a întâmplat și mie, așa că știu cum este”. Știți cum este pentru dvs., dar nu pentru ei. Sentimentele vă dictează răspunsurile.

Empatia e o expresie a eforturilor noastre de a înțelege cum e pentru ei. Vine din ascultare atentă și respectarea faptului că celălalt e diferit de mine. Afirmările izvorâte din empatie se referă la “tu” și nu la “eu”.

Sentimentele se pot transfera. Sentimente pozitive de prietenie; sentimente negative de disperare. Emoțiile se descarcă și trebuie să fim conștienți de faptul că aceasta ni se poate întâmpla și nouă și deținutului. E nevoie să se stabilească de la început niște granițe și să aveți o înțelegere clară despre ceea ce puteți oferi.

(ii) Sprijin pentru vizitator

Vizitarea e o treabă stresantă și vizitatorii trebuie să recunoască faptul că au nevoie și ei de sprijin. Acesta poate să fie individual, din partea unui supraveghetor sau terapeut, sau de grup, unde se oferă sprijin reciproc. Sentimentele și emoțiile pot fi transferate către sau de la persoana ce este vizitată. Sentimente pozitive de prietenie; sentimente negative de disperare. Emoțiile se descarcă și trebuie să fim conștienți că acest lucru se întâmplă și să ne gândim la modalități în care pot fi gestionate. Ar fi înțelept din partea vizitatorilor ca ei să aibă o strategie, de ex. o casetă cu muzică liniștitoare în mașină în drum spre casă după o vizită.

(iii) Granițe

Granițele sunt foarte importante. Pot fi diferite de ale unui alt vizitator, dar trebuie stabilite de la început, dând clar de înțeles ce se poate oferi. Granițele pot fi întotdeauna schimbate, când vizitatorul înțelege bine ce treabă este de făcut.

(iv) Confidențialitate

E important să se înțeleagă bine regulile de confidențialitate ale oricărei organizații cu care se efectuează vizitarea. Persoanele în detenție trebuie să fie liniștiți că veți respecta ce vă vor spune și că nimic nu va fi dezvăluit fără permisiunea lor.

3.4 Problemele psihologice din detenție și depresia

Sunt multe sentimente negative comune persoanelor în detenție din toate centrele de detenție. Ei se trezesc deodată într-un cadru nefamiliar, unde trebuie legate noi relații cu personalul, cu alți deținuți, vizitatori, juriști și lucrători sociali și sanitari. Deținuții se confruntă, printre altele, cu probleme ce țin de șocul lingvistic și cultural.

Unele probleme psihologice cu care se confruntă mulți refugiați, solicitanți de azil și migranți aflați în detenție includ următoarele:

- Dezorientare – oameni noi, o limbă nouă, șoc cultural
- Adaptarea la un mediu “securizat”, care poate spori tulburarea celor care au fost închiși în țările de origine – gardieni în uniforme, zgomote puternice, trântit de porți, aparate de radio-recepție și emisie purtate de gardieni, zăngănit de chei

- Grijă pentru ce au lăsat în urmă și faptul de a avea prea puțin control asupra noii lor vieți – siliți să-și părăsească, familia, căminul, prietenii, munca și studiile
- Arestarea și încarcerarea implică un stigmat
- Grijă și neliniște cu privire la viitor
- Epuizare după o călătorie spre ce se spera a fi un liman sigur
- Dezamăgiți de primire
- Probleme lăsate în urmă

(i) Ce e depresia?

Oamenii folosesc adesea expresia “Mă simt deprimat” când sunt triști sau nefericiți. De obicei, aceste sentimente trec cu timpul. Dar, dacă sentimentele acestea afectează viața și nu trec după câteva săptămâni, sau dacă revin iar și iar, mai multe zile la rând, ar putea constitui un semn că persoana e deprimată în sensul medical al cuvântului. În forma ei cea mai blândă, depresia poate însemna o simplă proastă dispoziție. Totul devine mai greu de făcut și nu mai pare să merite efortul. Când e foarte gravă, depresia majoră (sau clinică) poate amenința viața, pentru că-i poate determina pe oameni să se sinucidă sau să nu mai vrea să trăiască.

Cel puțin un om din șase ajunge deprimat în cursul vieții. Unul din douăzeci e deprimat clinic. Cifrele sugerează că mai mult femeile ajung deprimare, dar bărbaților poate că le e mai greu să recunoască acest lucru sau să vorbească despre el. Toate grupele de vârstă pot fi afectate și e important ca simptomele să fie luate în serios și să nu fie date la o parte ca făcând parte inevitabil din maturizare sau din îmbătrânire. Prin recunoașterea și tratarea simptomelor și prin dobândirea de ajutor, depresia poate fi depășită și revenirea ei prevenită.

Care sunt simptomele depresiei?

Depresia se manifestă în multe moduri diferite. Oamenii nu-și dau întotdeauna seama ce se petrece, fiindcă problemele lor par a fi fizice, nu psihice. Își spun că sunt pur și simplu meteo-dependenți sau obosiți. Dar, dacă bifați dintre simptomele de mai jos cinci sau mai multe, e probabil că persoana respectivă are o depresie.

SIMPTOMELE DEPRESIEI

- ***Neliniștit și agitat***
- ***Se trezește devreme, are dificultăți în privința somnului sau doarme mai mult***
- ***Se simte obosit și lipsit de energie; face tot mai puțin***
- ***Fumează mai mult decât de obicei***
- ***Nu mănâncă corect și pierde sau ia în greutate***

- *Plânge deseori*
- *Își amintește cu greu diferite lucruri*
- *Dureri fizice fără cauză fizică evidentă*
- *Proastă dispoziție în majoritatea timpului, în fiecare zi*
- *Neobișnuit de iritabil sau nerăbdător*
- *Nu află nici o plăcere în viață sau în ce află plăcere de obicei*
- *Pierderea interesului pentru viața sexuală*
- *Dificultate de concentrare sau de a lua decizii*
- *Autoînvinuire și faptul de a se simți vinovat de diverse lucruri fără să fie cazul*
- *Lipsă de încredere în sine și de respect de sine*
- *Preocupare cu gânduri negative*
- *Se simte amorțit, gol pe dinăuntru și fără speranță*
- *Se simte neajutorat*
- *Se distanțează de ceilalți; nu cere sprijin*
- *Are o idee pesimistă, neagră despre viitor*
- *Senzație de irealitate*
- *Autovătămare*
- *Gânduri de sinucidere*

(iii) Anxietatea

Oamenii deprimați sunt adesea foarte anxioși. Nu e clar dacă anxietatea duce la depresie sau dacă depresia cauzează anxietatea. Cel care simte anxietate poate avea mintea plină de gânduri învălmășite, repetitive, care îi îngreunează concentrarea, relaxarea sau somnul. Pot avea simptome fizice cum sunt durerile de cap, dureri musculare, transpirație și amețeală. Poate pricinui epuizare fizică și stare generală proastă, ce duce la nemâncare și lipsă de formă fizică.

(iv) Ce ajutor trebuie dat în situații de depresie

Cum am arătat mai sus, mulți refugiați și solicitanți de azil aflați în detenție ajung în țările gazdă în urma unor evenimente traumatizante care i-au determinat să fugă. Majoritatea

refugiaților, solicitanților de azil și migranților se confruntă cu experiențe îngrozitoare în timpul călătoriei. Aceste experiențe pot duce și adesea duc la depresie. De aceea, e vital pentru lucrătorii specializați și pentru vizitatori să știe să identifice semnele și să se gândească în ce fel pot ajuta persoanele să-și învingă depresia. Iată câteva sugestii pentru ajutor.

- **Încurajați-i să ceară ajutor la centrul medical**

Oamenilor le e greu să vorbească despre experiențele dureroase, dar profesioniștii din domeniul medical înțeleg acest lucru. Încurajați persoanele pe care le sprijiniți să fie cât mai deschise și să ceară ajutorul unui psiholog sau al personalului medical. Ajutorul poate veni sub forma medicamentelor sau sub forma terapiei prin conversație. Pilulele antidepresive sunt cel mai obișnuit tratament medical pentru depresie. Acționează asupra unor stimuli chimici din creier pentru a bine dispune. Nu pot vindeca depresia, dar pot ușura simptomele acesteia. Adesea e nevoie de două până la patru săptămâni ca medicamentele să-și facă efectul. E important ca oamenii să înțeleagă ce mult poate dura până când încep să observe un oarecare efect. Mai poate fi important să-i ajutați pe unii să înțeleagă faptul că o pilulă e o modalitate de a combate depresia, întrucât acest lucru nu e înțeles în toate culturile. Antidepresivele pot pricinui efecte secundare neplăcute, care sunt mai rele la început, dar se estompează pe măsură ce organismul se obișnuiește cu ele.

Dacă în detenție există grupuri de autoajutorare, poate fi o mare alinare să se întâlnească și să facă schimb de experiență cu alții care trec prin aceeași încercare. Acest fapt poate alunga sentimentele de izolare și, totodată, descoperă modul în care au făcut față alții.

- **Încurajați activitatea fizică**

Participarea la activități fizice 20 de minute pe zi constituie o bună terapie. Folosirea facilităților pe care le are centrul, ba chiar simplul mers în pas rapid poate stimula elementele chimice din creier numite endorfine, care ajută persoana să se simtă mai bine.

- **Împrietenirea**

Natura însăși a depresiei, care aduce cu sine un sentiment de deznădejde, de neajutorare și de nimicnicie, îl poate opri pe cel deprimat să ceară ajutor. Adesea astfel de persoane se închid în sine în loc să ceară sprijin sau ajutor. Totuși acum mai mult decât oricând au nevoie de acest sprijin și ajutor. Poate cel mai important lucru pe care îl puteți face este să-i încurajați să caute un tratament adecvat.

- **Sprijin pozitiv**

Lauda e mult mai eficientă decât critica. Îi puteți liniști spunându-le că pot face ceva pentru a-și îmbunătăți situația, dar trebuie să o faceți cu grijă și compasiune. Oamenii care sunt deprimați au nevoie de cineva căruia să-i pese de ei. Puteți arăta că vă pasă ascultând cu simpatie, apreciind persoanele respective, sau pur și simplu petrecând timp cu ele. Le puteți ajuta încurajându-le să vorbească despre starea lor și determinându-i să caute cum ar putea face față depresiei de care suferă.

3.5 Sinuciderea și automutilarea

Sentimentele de sinucidere sunt înspăimântătoare pentru persoana care le încearcă și pentru cei din jur. Anxietatea și dezorientarea cu privire la ce e de făcut și la modul în care li se poate face față agravează situația. Unii au o dorință foarte puternică și clară de a muri. Poate se simt fără speranță de viitor, convinși că lucrurile nu se mai schimbă în bine. Sinuciderea li se poate părea unicul mod de a rezolva problemele, o dată pentru totdeauna, punând capăt suferinței emoționale la care sunt supuși.

Totuși adesea emoțiile, gândurile și comportamentul de autodistrugere sunt mult mai amestecate. Unii care simt că situația și problemele lor au ajuns insuportabile pot să nu vadă altă alternativă decât să încerce să se sinucidă. Totuși pot să aibă sentimente foarte contradictorii în această privință și să le fie foarte frică.

Unii care încearcă să ia o supradoză de medicamente sau să-și taie venele pot să o facă pur și simplu pentru că știu că nu pot să mai ducă viața pe care o duc. În săptămânile premergătoare, depresia, deznădejdea și iritabilitatea acumulează tensiune. Sub o astfel de apăsare, oamenii pot ajunge disperați, dar și foarte descumpăniți. Vor să scape dintr-o situație imposibilă, să-și ușureze o stare de spirit insuportabilă sau să transmită celorlalți sentimente disperate. Multora poate să nu le mai pese dacă trăiesc sau mor. Lucrul important pe care ceilalți trebuie să-l recunoască este că, oricât de șovăielnice și de amestecate ar putea fi astfel de sentimente, ele amenință totuși viața.

În condiții de detenție, uneori tentativa de sinucidere constituie un strigăt de ajutor în situația respectivă și gardienii spun adesea că deținuții se fac că se sinucid pentru a fi eliberați. Totuși, ea trebuie luată în serios pentru că există un număr de sinucideri în centrele de detenție în fiecare an. Unii deținuți preferă să moară decât să fie iarăși supuși chinului și încarcerării.

Automutilarea e ceva obișnuit în centrele de detenție, dar cei care o practică în mod deliberat nu sunt neapărat potențiali sinucigași. Unii își fac rău tăindu-se, arzându-se sau zgâriindu-se pentru a-și potoli emoții copleșitoare și pentru a-și scădea încordarea și astfel chinul emoțional se transformă în durere fizică. Acest lucru poate fi pricinuit de sentimente îngrozitoare de vinovăție, de rușine și de spaimă în legătură cu ce fac, dar nu se simt în stare să se oprească. Există dovezi cu privire la legătura dintre încercarea de sinucidere și automutilare. Fie că scopul este sau nu moartea, automutilarea nu e un mod de a atrage atenția sau de a se juca de-a ceva. Ca și sentimentele de sinucidere, automutilarea poate exprima un sentiment puternic de disperare și trebuie luată în serios.

FACTORI DE RISC DE SINUCIDERE

- ***Nivelul de deznădejde – acesta e unicul indicator foarte puternic de risc, poate chiar mai mult decât nivelul de depresie***
- ***Nivelul de frică în privința situației prezente – și anxietatea e un indicator de luat în seamă***

- *Idei de sinucidere: cât sunt ele de specifice sau de serioase?*
- *Amenințări cu sinuciderea și afirmații similare – acestea sunt adesea neluate în seamă deoarece se crede că cineva care chiar are de gând să se sinucidă ține acest lucru pentru sine. Nu este adevărat.*

3.6 Stresul post-traumatic (PTSD)

Numit odinioară șoc de bombardament, oboseală după luptă, sindrom de traumă post-viol, acesta este inclus acum în manualul de diagnosticare al Asociației Americane de Psihiatrie pentru Cercetarea și Tratarea veteranilor întorși din Vietnam ca o afecțiune aparte.

Este o tulburare anxioasă care poate interveni în urma expunerii la un incident traumatic ce a cauzat frică intensă, senzație de neajutorare sau oroare. PTSD poate fi rezultatul unor experiențe personale (de ex.: viol, război, dezastre naturale, bătaie, accidente grave, captivitate) sau al asistării la un eveniment violent sau tragic, ori al aflării despre el. În vreme ce e lucru obișnuit să ai o scurtă stare de anxietate sau de deprimare după astfel de întâmplări, cei care suferă de PTSD re trăiesc continuu evenimentul traumatic. Cei diagnosticați cu PTSD au aceste simptome mai mult de o lună și nu mai pot funcționa ca înainte de eveniment. Sindromul apare de obicei în primele trei luni de la experiența traumatizantă, dar în unele împrejurări se poate ivi cu mai multe luni sau chiar ani mai târziu.

Sunt trei grupe de simptome ce se pot manifesta în afecțiunea stresului post-traumatic:

- **Retrăirea:** Cei cu stres post-traumatic adesea re trăiesc amintiri stăruitoare și/sau coșmaruri cu evenimentul stresant. Unii pot avea chiar halucinații, sau alte senzații vii că evenimentul se întâmplă iarăși. Alții pot resimți o mare durere psihologică sau fizică atunci când anumite lucruri (obiecte, situații, sunete etc.) le aduc aminte de evenimentul respectiv.
- **Evitarea:** Mulți dintre cei cu PTSD evită în mod persistent lucruri ce le amintesc de evenimentul traumatic. Ajung astfel să evite totul: de la gânduri, sentimente sau conversații asociate cu incidentul și până la activități, locuri sau oameni care îi fac să-și amintească de eveniment. La alții poate fi o lipsă generală de reacție semnalată de o incapacitate de a-și aminti aspecte ale traumei, un interes slăbit pentru activități odinioară importante, un sentiment de detașare față de ceilalți, o gamă limitată de emoții și/sau lipsă de speranță cu privire la viitor.
- **Tresărire persistentă:** În acest domeniu, simptomele pot include dificultatea de concentrare, instalarea cu ușurință a stării de alertă, vigilență și/sau tresăriri frecvente.

Cei care suferă de stres post-traumatic adesea simt că le e afectată memoria. Fie nu-și pot aminti ce s-a întâmplat, fie nu vor să-și amintească, fiindcă rememorarea evenimentelor îi

îndurerează puternic. PTSD afectează și reacțiile emoționale. Unii care suferă de el pot părea lipsiți de emoții. Detenția e adesea un factor de reamintire constantă a traumei, când deținuții aud zgomote puternice și se simt priviți în permanență. E important de observat că cei cu stres post-traumatic pot prezenta un risc sporit de sinucidere.

Ce tratament trebuie urmat pentru stresul post-traumatic?

Terapia medicamentoasă reduce unele simptome, dar nu vindecă. Se dau medicamente pentru anxietate și depresie și ele pot reduce simptomele de anxietate ce pot declanșa simptomele de evitare. Terapia comportamentală cognitivă (CBT) poate fi aleasă ca tratament non-farmaceutic. Fundația Medicală pentru Îngrijirea Victimelor Torturii oferă o astfel de terapie unor grupuri de 4 până la 20 de persoane. 50% dintre participanți declară că simptomele li s-au ameliorat.²⁸ Din păcate, această terapie nu prea funcționează în detenție, majoritatea fiind ameliorați numai după eliberare.

²⁸ Pentru mai multe informații despre Fundația Medicală, vizitați site-ul <http://www.torturecare.org.uk>.

3.7 Greva foamei

Deținutul este într-o situație de extremă neputință atunci când se iau decizii în cazul său. Recurgând la greva foamei, unii folosesc amenințarea cu declinul fizic lent și public ca pe un instrument de negociere cu autoritățile, în vreme ce alții arată cât sunt de înspăimântați hotărând că mai bine mor decât să fie retrimiși în țara lor.

Dacă deținuții aflați în greva foamei consumă lichide cu sare și zahăr, ei pot supraviețui între patru și șase săptămâni fără hrană, în funcție de vârstă, constituție și stare de sănătate. Probleme medicale necunoscute pot constitui un factor și s-au înregistrat decese chiar după mai puțin de patru săptămâni.

În timpul grevei foamei, prioritatea corpului este să asigure hrană suficientă pentru creier. În acest scop se declanșează diferite mecanisme. În mare, pentru a-și păstra energia, alte sisteme ale corpului își încetinesc activitatea.

Consecințele fizice ale grevei foamei includ:

- Pierderea tonusului muscular
- Contractarea inimii și încetinirea circulației
- Senzație de frig și de oboseală
- Căderi de tensiune
- Amețeală la ridicarea în picioare
- Rezistență scăzută la infecții, de ex. la pneumonie

După două săptămâni, grevistul foamei nu va mai avea crampe stomacale și nici dorință copleșitoare de a mânca. Pe măsură ce se apropie moartea, se pierde controlul asupra mușchiului ocular și apare o stare de continuă năuceală și de vomă repetată. Aceasta poate persista patru-cinci zile, după care greviștii intră într-o dispoziție oarecum euforică. Încep să nu mai poată vorbi, vedea și mirosi și urmează moartea.

Sănătatea psihologică a greviștilor foamei depinde în întregime de indivizi și de împrejurările în care aceștia se află. Deținuții cu o ideologie politică și o angajare puternică par să reziste bine, în vreme ce indivizii înclinați în mod deosebit spre depresie s-ar putea să fie cel mai puțin capabili de a supraviețui unei greve a foamei prelungite.

Care sunt efectele pe termen lung ale grevei foamei?

Gradul de vătămare fizică la sfârșitul unei greve a foamei depinde de constituția individului combinată cu durata perioadei în care nu s-a hrănit. Psihologic, depinde de cum e perceput rezultatul grevei foamei. Dacă cererile nu sunt satisfăcute, pot urma furia sau deprimarea.

Ce rol trebuie să joace un medic?

E util în acest punct să luăm în considerație rolul medicului deținutului și cadrul etic în care se iau deciziile. Un vizitator se poate adresa medicului unui deținut cu un set de idei despre ceea ce ar trebui să facă un medic. În trecut, acesta a fost un teren minat. La nivel internațional, nu există un consens în cadrul comunității medicale cu privire la lucrurile

de care medicii ar trebui să țină seama în primul rând și ei pot fi supuși la un moment dat unor presiuni mari din diferite părți. Îndrumările Asociației Medicale Britanice afirmă că nu este etic din partea medicului să-l hrănească forțat pe un grevist al foamei. Trebuie căutate îndrumările pentru țara respectivă.

Declarația Asociației Medicale Mondiale cu privire la Greviștii Foamei recunoaște că, "în vreme ce există obligații etice contradictorii pentru medicii care îngrijesc greviști ai foamei, ei trebuie, la urma urmei, să respecte dorințele pacienților. Pacienții în deplinătatea facultăților mentale care refuză hrana și/sau lichidele nu trebuie hrăniți cu forța, chiar dacă această decizie poate duce la moarte."²⁹

Ce rol ar trebui să joace vizitatorul?

Vizitarea unui deținut aflat în greva foamei poate fi, evident, extrem de dificilă și stresantă. E foarte important ca vizitatorul să nu-și confunde propria emoție și concepția despre lume cu ale deținutului. Aceasta nu înseamnă că rolul vizitatorului trebuie să fie pasiv, deoarece el sau ea poate fi în situația de a oferi un sprijin foarte valoros. Totuși, e de așteptat ca un grevist al foamei să trezească o gamă de emoții adesea contradictorii, de la sentimente de deznădejde și de neputință la frustrare și iritare. Atitudinile vizitatorilor vor varia în funcție de relația pe care au construit-o cu deținuții înainte de greva foamei.

Nu trebuie uitate următoarele:

- Foarte important, vorbiți cu deținutul despre cauza pentru care vrea să continue greva foamei. De exemplu, poate exista presiune în acest sens din partea altor deținuți.
- Asigurați-vă că deținutul e conștient de momentul și de felul în care îi va fi afectată sănătatea. E vital să se țină seama de importanța ingerării de lichide cu zahăr și sare; în caz contrar, declinul va fi rapid și nu va mai fi suficient timp pentru inevitabilele negocieri prelungite cu autoritățile.
- Încercați să discutați cu deținuții cât de realistă e șansa lor de succes.
- Un vizitator nu trebuie să considere de datoria sa să-și ia răspunderea pentru viața deținutului. La urma urmelor, nu e decizia nimănui altcuiva decât a deținutului, pentru care va fi de mare folos faptul că un vizitator îi oferă sprijin continuu și ajutor practic, indiferent de ce decizie ia.

²⁹ Declarația Asociației Medicale Mondiale cu privire la Greviștii Foamei, adoptată de a 43-a Adunare Medicală Mondială din Malta, în noiembrie 1991, revăzută și reeditată la a 44-a Adunare Medicală Mondială de la Marabella, Spania în septembrie 1992. Declarația se găsește pe site-ul Asociației la <http://www.wma.net>.

CAPITOLUL IV

SENSIBILITATEA CULTURALĂ

4.1 Introducere

Scopul acestei secțiuni a manualului este să semnaleze problemele privind comunicarea și cultura pentru cei care lucrează cu refugiați, solicitanți de azil și migranți aflați în detenție. Comunicarea efectivă cu oameni de culturi diferite este adesea foarte dificilă. Cultura îi înzestreză pe oameni cu un mod de a gândi, de a vedea, de a auzi și interpreta lumea în propriul lor context. Culturile văd, simt și interpretează în moduri diferite cuvintele și faptele. Prin urmare, este vital pentru cine lucrează cu refugiați, solicitanți de azil și migranți să-și înțeleagă propria cultură și culturile lor spre a găsi modalități de a comunica eficient și cinstit.

Spre a promova reflecția asupra acestei probleme a sensibilității culturale, e de folos să înțelegem următorii termeni și definiții.³⁰

TERMENI ȘI DEFINIȚII

- **Rasă:** *Definiția de dicționar este: descendenții unui strămoș comun, mai ales aceia care moștenesc un set comun de caracteristici. Totuși, conform oamenilor de știință, diferența dintre grupurile rasiale e superficială și astfel termenul ‘rasă’ nu are de fapt nici un sens. În realitate există o singură rasă, rasa umană.*
- **Cultura:** *Se referă la atitudini, valori și moduri de viață, de ex. religie, datini și mâncăruri ce aparțin unui anume grup de oameni.*
- **Prejudecată:** *Credințe și păreri dobândite care îl determină pe un individ sau un grup de indivizi să fie părtinitori în favoarea sau împotriva membrilor unui anume grup. ‘Prejudecată’ înseamnă judecare prematură și este de obicei negativă. Prejudecățile nu se bazează pe cunoaștere reală, ci pe aspecte negative care generează păreri ostile.*
- **Stereotipul:** *Se referă la o imagine sau opinie despre grupul etnic al cuiva, care caracterizează acea persoană prea repede sau prea simplist. Astfel de imagini sau opinii se bazează adesea pe mituri și pe zvonuri.*
- **Etnic:** *Cuvântul ‘etnic’ vine de la grecescul ‘ethnikos’ și se referă la un popor*

³⁰ Acești termeni și definiții au fost luați din “Strangers No More – Transformation through racial justice” (“Nu mai suntem străini – Transformare prin dreptate rasială”) – o carte de referință pentru formare publicată de Comitetul pentru Dreptate Socială al Bisericii Metodiste din Marea Britanie. Pentru mai multe informații despre această publicație și alte materiale de referință, vizitați site-ul <http://www.methodist.org.uk>.

sau la o națiune. Fiecare om are o origine etnică. Un grup etnic este o colectivitate de oameni uniți sau strâns înrudiți printr-o experiență comună și o identitate distinctă (de ex. limba sau cultura). Termenul ‘minoritate etnică’ ori ‘etnie minoritară’ se referă la un astfel de grup de oameni care sunt numeric minoritari în cadrul unui grup majoritar dominant în societate.

- *Etnocentrism: Se referă la credința în superioritatea propriului grup cultural sau a propriei societăți și totodată respingerea sau neînțelegerea altor grupuri de acest fel.*
- *Xenofobia: ‘Frica de străini.’ Unii preferă să folosească cuvântul xenofobie mai degrabă decât pe acela de rasism, implicația fiind că toți ne temem de străini. Acest lucru evită baza mai fundamentală a fricii, care e adesea rasistă.*
- *Rasism: Rasismul în general constă în purtări, cuvinte sau practici care îi avantajează sau îi dezavantajează pe unii din cauza culorii, culturii sau originii lor etnice. În forma lui mai subtilă e la fel de dăunător ca și în forma declarată.*

4.2 Conștiința diferențelor culturale

Cultura e o identitate pe care o are fiecare, bazată pe o serie de factori cum ar fi amintiri, identitate etnică, atitudini de familie în privința creșterii copiilor, claselor sociale, banilor, sărbătorilor religioase sau laice, diviziunea rolurilor în familie după sex sau vârstă. Nu există culturi superioare și culturi inferioare. Ele evoluează neîncetat atât la nivelul indivizilor cât și la cel al comunităților. Sunt în curs schimbări și aici și în alte țări. Oamenii în vârstă au adesea atitudini diferite în comparație cu membrii mai tineri sau mai experimentați din familie.

Conștiința culturală constă în:

- Capacitatea de a respecta și de a recunoaște în mod pozitiv asemănările dintre oameni proveniți din diferite medii și cu origini diferite.
- Respectarea modului în care oamenii preferă să fie tratați și a felului de adresare.
- Abordarea unor situații/probleme nefamiliare cu deschidere de spirit.
- Respectarea unor limite și recunoașterea propriilor limitări, precum și folosirea mecanismelor potrivite pentru rezolvarea situațiilor dificile.
- Conștiința de sine și recunoașterea faptului că nici o cultură nu e superioară față de alte culturi.
- Evitarea ideilor preconcepute.
- Evitarea atitudinilor și comportamentelor stereotipe.

Elementele de cultură includ: tradiția, eticheta, ceremonialurile, valorile, limbajul trupului, spațiul, hrana, expresia artistică, atitudinea față de femei, față de virginitate, față de rolul bărbaților/femeilor, vestimentația, limba, religia, stânga/dreapta, timpul, dăruitul, atingerea, salutul, sărutul, sexualitatea și multe altele.

Universalitățile culturale includ de obicei uciderea ca fiind ceva rău și drepturile implicate de ciclurile vieții.

La întâlnirea cu o altă cultură e nevoie de sensibilitate și de clarificare. Mai trebuie să fim conștienți și de propriile noastre atitudini culturale, pe care adesea le aplicăm altora fără să ne dăm seama.

Când întâlniți un deținut pentru prima oară, aveți în vedere faptul că s-ar putea să nu vă îngăduie să-l atingeți, să-l îmbrățișați sau să vă manifestați zgomotos. Unii ar putea fi foarte surprinși dacă o femeie vizitează un bărbat neînsoțită. Cereți voie să atingeți, întrebați cât de aproape vă puteți așeza (Pot să stau aici?), cum le-ar plăcea să vă numească (de ex. pakistanezii și indienii își arată respectul față de cei mai în vârstă nechemându-i niciodată pe nume).

4.3 Câteva elemente de avut în vedere pentru a manifesta sensibilitate culturală

SPAȚIUL e important. Cultura noastră spune să păstrăm o anumită distanță – cum preferă ei: să stea mai aproape, ori mai departe?

CONTACTUL VIZUAL – e oare permis, în cultura lor, între bărbați și femei?

SALUTUL – Ei pot considera că sunteți cineva cu autoritate și astfel își vor ține la început ochii plecați în prezența dv. Aceasta nu înseamnă că sunt deprimăți sau nu-i interesează – pur și simplu acesta e modul lor de a-și exprima respectul.

STATUTUL variază în funcție de cultură. În unele societăți, bărbații nu dau mâna cu femeile. Bărbații posedă autoritate, mai ales în țările islamice, și bărbații și femeile nu se ating în public.

ATRAGEREA ATENȚIEI – Poate că noi obișnuim să atingem spre a atrage atenția asupra noastră. “Șșșt, psst!” se poate folosi în Nigeria. În China e o mare jignire să atingi capul cuiva.

EVITAȚI IDEILE PRECONCEPUTE – Luați aminte la limbajul lor corporal și stabiliți contactul vizual, iar dacă nu sunteți siguri, întrebați dacă i-ați supărat cu ceva sau cereți lămuriri în problema respectivă. Dacă folosiți interpreți, cereți-le și lor ajutorul.

AVEȚI GRIJĂ CINE DOMINĂ CONVERSAȚIA pentru a dezvolta o relație autentică. Amintiți-vă că o anecdotă poate fi folosită pentru a-l duce pe deținut pe terenul ales de el.

4.4 Câteva elemente de avut în vedere pentru a lucra cu oameni din culturi diferite

- Nu fiți dvs. specialistul – puneți întrebări pentru a stabili care le sunt nevoile.
- Nu luați lucrurile superficial, clarificați orice chestiune care vă neliniștește pe dvs. sau pe deținut.
- Feriți-vă de stereotipie.
- Aveți întotdeauna în vedere perspectiva deținuților, mai ales experiența lor.
- Fiți conștient de ce aduceți în cadrul relației și în ce fel aceasta ar putea crea bariere.
- Concentrați-vă asupra a ceea ce vreți să realizați amândoi.
- Fiți conștienți de impactul limbajului folosit – verbal, corporal, gesturi etc.
- Fiți foarte atenți la elementul putere din cadrul relației – deținuții au foarte puțină putere asupra propriilor vieți și alegerile le sunt limitate.
- Fiți receptiv și sensibil, arătând că noi prețuim pe fiecare, chiar dacă eticheta corectă nu e întotdeauna respectată.
- Suntem oameni și, ca atare, putem greși.
- Aveți în vedere faptul că oamenii sunt condiționați cultural, de exemplu în privința chestiunilor medicale.
- Diferențele nu sunt ceva rău, ele ne pot îmbogăți modul de a înțelege ce înseamnă să fii om.

4.5 Ce este șocul cultural?

Șocul cultural e un termen folosit pentru a descrie stresul psihologic și fiziologic resimțit când contextul familiar nu mai este prezent. Acest stres e caracteristic oricărei situații ce produce anxietate și poate fi grav sau blând, poate să dureze mai multe luni sau să apară doar din când în când.

Este important să se țină seama de faptul că deținuții se află într-un cadru nou, cu tipare sociale nefamiliare și, poate, cu o limbă nouă, hrană diferită, și foarte stresați de situația lor. Experiențele diferă de la unul la altul, întrucât unii vin poate din comunitate, iar alții au ajuns în detenție îndată după intrarea în țară.

Simptomele pot include somnolență, apatie, deprimare, mâncare sau băutură în exces, dor de casă și tângire exagerată după tot ce au lăsat în urmă, nesiguranță, panică, atitudine negativă față de cetățenii țării gazdă, frica de a fi înșelați, scădere a eficienței, boli minore și obsesia de curățenie. Aceste simptome pot fi moderate sau severe și se produc singure sau în combinații. O reacție de compasiune față de simptome poate contribui mult în a-i ajuta să-și depășească stresul și șocul.

Li se poate acorda sprijin:

- Încurajându-i să-și discute problemele și ajutându-i să găsească soluții proprii la ele;

- Ridicându-le moralul prin laudarea eforturilor pe care le fac să se ajute singuri, de ex. pentru a învăța limba țării gazde, dacă aceasta e o problemă cu care se confruntă;
- Făcând cu ei mișcare în sala de sport sau luând parte la oricare din cursurile ce se țin în Centrul de Detenție.
- Sugerându-le pași mici spre țeluri care li se par enorme.

4.6 Câteva chestiuni de luat în seamă la examinarea propriului dvs. mediu cultural

Cu toții facem parte dintr-o cultură. Toți avem rădăcini culturale complexe. E ușor să presupunem că alții ne împărtășesc atitudinile față de interacțiunile umane de fiecare zi. Când aceste presupuneri sunt false, putem fără să vrem să jignim, să rănim sau să blocăm încrederea ori prietenia. Pentru a promova o mai mare sensibilitate din partea noastră, e important să privim de unde venim și de ce ne comportăm într-un anumit fel. Meditarea și discutarea întrebărilor de mai jos vă pot ajuta pe dv. și pe colegii dv. să deveniți mai conștienți și mai plini de respect față de culturi diferite

Când vă întâlniți prima dată cu cineva, ce părere aveți despre:

- Datul mâinii?
- Contactul vizual?
- Folosirea numelui pe care vi l-ați dat?

Cum vă cade când sunteți întrebat despre lucruri personale ca:

- Venitul?
- Amănunte de familie?
- Studiile?
- Serviciul?
- Alimentația?
- Aspectul fizic?

Faceți parte dintr-o minoritate în vreun aspect al vieții dv.? De exemplu:

- Sex
- Religie
- Opinii politice
- Mediu familial
- Antecedente medicale

V-ați simțit ofensat vreodată de o remarcă în legătură cu cultura dv.? De exemplu:

- Religie
- Serviciu
- Activitate ca bărbat sau femeie

Puteți da un exemplu când cineva v-a făcut să vă simțiți bine printr-o remarcă ce arăta că vă înțelege cultura personală?

